

Universitätsbibliothek Wuppertal

**Danielis Chamieri Delphinatis Panstratiæ Catholicæ, sive
Controversiarvm De Religione Adversvs Pontificios
Corpus.**

Tomis quatuor distributum. : cum indicibvs necessariis.

De Canone Fidei

Chamier, Daniel

Frankfurt, 1627

Liber primus

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-907](#)

PANSTRATIÆ CATHOLICÆ
TOMI PRIMI
LIBER PRIMVS.

Qui est

DE CANONE FIDEI.

Caput Primum.

Distributio totius operis Controversiarum.

¶ vs aggredior magnum: multi temporis, immensis laboris. Capitum in Doctrina fidei Christianæ controversorum, Catholicos inter ac Papistas, plenam tractationem: partibus multiplicem: questionibus perplexam: sophismatis obscuratam: incredibili contendentium pertinacia tantum non desperatam: Ecclesiæ hoc seculo cū primis necessariam.

II. Tu mihi statim ab limine tam serio, quam necessario inuocatus ad esto, Omnipotens: autor luminis, fons scientiæ, ipissima veritas. Tu, qui mysteria sapientibus huius seculi abscondita; parulis tuis reuelare dignatus es. Tu, qui das petenti: pulsanti apertis: querenti ostendis te ipsum. Tu, qui ex ore infantium perfidis laudem tuam. Tu, qui prohibes vel vnicum abs te acceptum talentum defodi in terram.

III. Tu ab initio per Filium, per Apostolos, per Prophetas, per Evangelistas, effundere dignatus es totum saluificæ veritatis thesaupum, in Ecclesiam tuam depositorum diues, cuius sic fundamenta iaciebas, vt ne aduersus eam præualerent inferorum portæ: hæreticorum agmina: exercitus Antichristi. Tu, sequitis Apostolorum initia seculis, varios errores à Sabbatho in orbem emislos magnifice compescuisti verbo tuo potenter efficaci in ore Pastorum & Doctorum, magno numero: quorum opera, Simonianos, Gnosticos, Marcionitas, Manichæos contriuiisti: Arianos, Pneumatomachos, Nestorianos, Eutychianos, Pelagianos fregisti: aliorū etiam minutiorū hæreticorum agmina vix numero recensenda iam pridem disturbasti. Tu nostro tandem seculo, non iam à paucis hæretibus tentata: sed tota Antichristianæ tyrannidis mole pressam: tantumque non misere extinctam, Ecclesiam vindicasti, per fortissimos illos seruos tuos, viros magnos: nec magnos, nisi à re: qui voce, qui scripto, qui sanguine, qui cineribus suis, τὸν ἀπόστολον ἀπεργεῖς, τὸν ἡγεμόνα τῶν οἰκουμενῶν impugnarunt; tuam veritatem constantissime pro pugnarunt: adeo vt post tenebras plus quam Cimmerias, & palpabiles, lucem salutis coepit orbis usurpare.

IV. Ast hoc tuum profundissimæ misericordiae opus, qui maxime debebant admirari; admirantes amplecti; amplectentes frui, ingratissimi homines in perniciem suam pertinaciter ruentes; immane quantum oderint: quantis conatib. oppugnent. Et vim quidem apertam, armatamq; ignibus, laqueis, gladijs sæuitiem (nam & hanc exuererunt rediuni Nerones) tu compescuisti: efficiens vt senserint miseri non magis contra malleorum ietus incudem, quam contra persequentium crudelitatem, Ecclesiam durare. Reddidisti seculo pacem, Domine: cuius beneficio, qui ante paucos annos in caueis, in cryptis delitescebant veritatis tuæ amatores, nunc in publicum prodeant: & aperte profiteantur multi: quod ante apud se ipsos taciti suspirabant pauci. Quin & huic regno, nostra (inquam) Gallia, hunc secundum iam regem indulisti: quo imperante cuius liceat esse pio. Huic tu regi, & tu summe Rex regum, Domine dominatum: tu, per quem reges regnat, ad de annos plurimos, sed & hunc illustrato veritatis tuæ cognitione: vt qui puer à patre dicit tuos, & vexare: vir factus eorūdēmet reformatam sinceritatem: veniatq; in gyrum Ecclesiæ, ab umbra alarum tuarum, nec aliunde suam securitatem expectaturus: quam in sinu magnæ meretricis iam bis vidi male quæsitam suis decessoribus.

V. Sed compositis bellicis furoribus, restat Sophistarum numerus, quātus antea nunquam, conatus etiam maxi. Hi seruiunt dementandis hominibus, vt in erroribus Papisticis & pereant, & per re gaudeant: sintq; certum testimonium cogredi illius, quam te mendacio concessurum minatus es, aduersus eos, qui amorem veritatis non receperint, vt salvi fiant, Da, summe

Tom. I.

Pater, vt hoc etiam quantum est Sophistarum, disiectum, fractum, contratum videamus. Atque hoc vt sit, aliquando, da tuis, quod respondeant: Da spiritum, cui resistere nequeant hostes veritatis tuæ: Da felices laborum successus; vt incipiant surdi audire, cæci videre, claudi ambulare in semitis tuis. Et quia inter istos seruos tuos, imo post istos seruos tuos plurimos, etiam me in hanc arenam descendere voluisti: Da vitam: Da vires: Da otium. Quin potius da omnia. Quid enim meum pollicear? Sed tu non soles deesse inuocantibus normen tuum, querentibus gloriam tuam. Et hoc quidem certe tu mihi iam dedisti: quo securius cætera exspecto, per Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum, cui tecum & cum Spiritu Sancto, regnum, honor, & gloria in aeternum.

VI. Omnes Controversias, quæ inter Catholicos sunt & Papistas, de rebus ad religionem Christianam pertinentibus; animus est pertractare, neq; aduersus vnum aut alterum & solis meis viribus: vt μηδέποτε sit: sed aduersus omnes Papistas, quotcunque in manibus habere potui, collectisque omnium simili ter, qui pro veritate dimicarunt, viribus, quasi πολέμων διմiceretur potius. Controversiarum ipse miratus sum numerum. Etsi enim iapridem non esset obscurum, non vnum aut alterum membrum fidei à Papistis labefactari, vt olim ab hereticis, sed totum portus corpus oppugnari: tamecum in rem praesentem deductus; singula minutim consecutus sum: tū vero nouus horror inuasit animum. Deus bone! quis factum credidisset: imo quis fieri posse putasset, vt si se Christianos dicunt: qui se Catholicos solos tanto fasto iactant: ij vix vnum, aut alterum; aut ad summum, tertium caput in articulis fidei, retinuerint?

VII. In tanto numero, ne, quod sit, confusio officiat, tum mihi disputantis tum hasce disputationes lecturis; colligam locos generales. Itaq; dicam primum de Canone fidei Christianæ, tum de reliqua doctrina, cuius ex eo Canone constat certitudo. Huius καθαρία φυκτήτη (sic locos communes appellat apud Quintillanum Theodorus) erunt; vnum de Deo, alterum de Homine, qua corrupto, qua restaurato.

VIII. In disputando, fidem bonam praestabo: diligentiam adhibeo: breuitatem non negligam. Prima erit cura, in singulis capitibus, status causæ: tion à meis coniectoris: non ab incertis rumoribus: non à partium studijs, sed à disertis verbis aduersariorum. Secundus labor, Argumentorum; Solutio- num, Instantiarum comparatio, & sincera & exæcta: vt ne quid aut vafre disimularum: aut callide delubratum: aut peiſde quisquam inuersum conqueri possit.

IX. Hunc mihi sinceritatis amorem Deus dedit. Sed & dedit hominem me- minisse: Itaq; illud Isidori liber hoc initio lectoribus in mentem retrucere ex Epist. 247 lib. 2. Διάγονοι μηχανὴ τῆς παράστασος, καὶ ὁ λέγων τὸν αἴτιον διαμενεῖται, ποὺς ἀδύνατον τὸν Κανόνην τοῦς ἀνεργούς αὐτοὺς, αὐτὸν τὸν γνωμονέ- πειν, ἵνα τὸν στρατηγὸν μήγεδον αὐτοὶ εργαντεῖν: εἰ γενόμενον εἴη in magnō opere, si quis infra materię dignitatem subsidat, non impotentiam damnari dicentis, sed ve- niā potius concedi, reputata rei magnitudine.

C A P . II.

De Canone Fidei, pars prima Controversie.

I. Primum locum sibi merito ac necessario vindicant in Controversijs Theologicis; quæcunque sunt de Canone: sive de Principijs Fidei Doctrinalibus; vt loquebatur Stapletonus. Merito quidem: quia nullum procedat ædificium non positis prius fundamentis: & in qualibet scien- tia sint ante omnia constituenta principia, vnde postea peti necesse est de- monstraciones. Necessario autem: quia hinc etiam bella mouent Papistæ: magna contentione conantes abducere nos à veris, certisq; Religionis prin-

cipijs,

DE CANONE FIDEI.

2

cipijs, ad alia, quæ si non solidiora, certe sibi commodiora existimant. Et illa, si quando patiuntur nominari, tamen infinitis Sophismatis, & vim extenuat & vsum minuant; ut ne sint nisi nomine tenus principia: præstiteritq; fere omnino remouere.

II. Hic prima se quæstio offert, quid illud sit, quod habendum pro Canone, siue regula Fidei Christianæ; ac proinde summo iudice Controversiarum omnium ad eam fidem pertinentium; & prius quidem *rg. 8. v. 18.*, dein de *v. 19. n. 18.*

III. De priori nunquam hactenus, quod sciam, erat inter Christianos disputatum. Hoc tantum seculo; & quidem ante haud ita multos annos, Papistæ ceperunt, ut quoq; modo vim veritatis eluderent, Catholicis negotium facessere. Melchior Canus locor. Theologic. lib. 4 Franciscus Cordubensis Annotat. Catholic. artic. 2. cap. 80. & seqq. aliquot; item sermone in solemnitate omnium Sanctorum. Ruardus Tapperus orat. 3. Theologica, Barthol. Carranza controv. 1. & 2. prolegomenon in summam Conciliorum, Greg de Valencia Analyseos lib. 5. 6. & 7. Petrus Charroneus, 3. veritatis cap. 2. Gordonus Huntley Epitomes controv. 2. Martinus Beccanus Theologæ scholastica p. 2 tom. post. tract. 1. c. 7.

IV. Et cum Ratisbonam conuenissent iussu Principum anno huius decimi septimi seculi primo, Lutherani aliquot, Papisticique Theologi, ut de rebus religiosis fieri collatio, effecerunt isti, ut de nullo articulo contendetur ante istum: nam quum (inquit Tannerus in Relatione) inter alias conditiones futuræ disputationis, hanc etiam Lutherani ponerent, ut sola Scriptura sancta esset unica norma & iudex Controversiarum omnium, sit origo quodammodo & radix aliarum Controversiarum omnium: denique, quia iniquum est ab audeo sario petere, ut suis se præsidij exuat: nam id aliud nihil esse, quam postulare, ut sua causa ante omnem conflictum sponte cedat, qua in sententia cum serio perstant, tandem consenserunt Lutherani, ut de hoc articulo disputatione ante omnia: quod utinam solide, candideque factum esset.

V. Sed quæstionis status hic est. Confessio Gallica artic. 4. libros Scripturæ vocatos Canonicos, restatur habere, ut fidei normam & regulam. Anglia paulo plenius artic. 1. o. Scripturas esse fundamenta Prophetarum & Apostolorum, in quibus edificata sit Ecclesia Dei: esse certissimam normam, ad quam Ecclesia si vacillet, aut erret, possit exigi: & ad quam omnis doctrina Ecclesiastica debeat reuocari. Contra eas nec legem, nec traditionem, nec consuetudinem ullam aud. endam: ne si Paulus quidem ipse, aut Angelus de celo veniat, & secus doceat. Belgice etiam artic. 5 hos libros solos recipit tanquam Sacros, & Canonicos, quibus fides nostra inniti, confirmari, & stabiliti possit.

VI. Denique Lutherani in illo Ratisbonensi colloquio, his primis duabus thesibus mentem suam conceperunt. Verbum Dei Prophetarum & Apostolorum scriptum comprehendens, doctrina, cultus, ac fidei Christianæ, unicam, certam, atq; infallibilem normam, regulam, ac mesuram, cui proper ipsum Deum authorem, fidem, je habenda sit, indubitanter agnoscimus. Id ipsum Controversiarum religionis omnium, inter eos præsertim, qui Christianorum nomen sibi vindicant, iudicem, aut sane vocem iudicis supremi, quem omnes agnoscere, timere, ac venerari tenemur, constituimus. Quibus verbis tam libenter nos subscrivimus, quam serio optamus in reliquis omnibus illos & nobis & veritati diuinæ consentire: atque hæc esto nostræ sententiae perspicua explicatio.

VII. Papistæ contra valde reluctantur: & primo nostræ sententiae suam *απάντησιν* opponunt in eodem colloquio, hoc thesi, *Sacra Scriptura non est index omnium controversiarum fidei & religionis Christianæ: est quidem norma infallibilis; verum nec sola nec unica.* At Lorich. Iesuita in fortalitio, har. 5. de Scriptura, *Impossibile est Scripturam sacram ipsammet esse iudicem dubiorum de fidei ac religionis Christianæ.* Longe iste durior: nam Ratisbonenses saltem concedebant esse normam, et si non solam, non unicam, at iste audacius prorsus negat esse normam, immo fieri non posse, vel sit norma.

VIII. Sed alegata hac Scriptura, deturbataq; de isto dignitatis gradu: si pergas, & interrogas, quod igitur constituant principium, quem summū iudicent statim audies Ecclesiam: audies Papam, id est, Episcopum Romanum: De Ecclesia, Corduben. art. 2. c. 80. In proponendis fidei dogmatib. & dirimendis fidei controversiis, Catholicæ Ecclesiæ traditio est rectissima regula, & cap. sequ. Religionis dogmatum notitia exigenda est ad Catholicam Ecclesiam. Panigarolla lalect. 1. Discept. Cathol. Omnes controversie, quæ inter nos & Calvinistas sunt exiguum est quod dixi. Imo omnes controversie, quæ unquam fuerunt, quæ sunt quæve ullis temporib. futura sunt, ad fidem catholicam pertinentes, ad hoc unū rediguntur, ut reperiatur, quanam sit vera Ecclesia. Et causam assignat: quia quoties lese aliqua quæstio offerret, percutiabor, inquit, quid Ecclesia sentiat. Jacob. à Dauentria in refut. 7. art. Confess. August. Catholicæ Ecclesiæ post Deum certissimus, & supremus iudex est in terris, super ea qua de rebus dubiis, de Fide, de morib; determinari debent.

IX. Sed longe insolenter Carranza in 1. Controv. Primum principium certum infallibile, ex quo potest demonstrari aliquid esse verum & indubitate tenendum in Fide & religione Christianæ, est sine aliquo scripto Ecclesiastica traditio & uniuersals Ecclesiæ communis definitio. Rursum in 2. scriptum iam supplex. Nos dicimus quod prior regula, & notior, & multo latior est Ecclesia, quam Scriptura Canonica: & hac per illam debet regulari: & non econtra Matthias Bredembach. de dissidijs Ecclesiæ componendis: Neq; enim Scriptura est Index Ecclesiæ: sed Ecclesia & iudex est & interpres Scripturae.

X. Displicuit, aut certe displicere visa est hæc tanta, tam aurib. Christianis insolens audacia Iacobo Gautiero Iesuita: qui mihi eum Carranza locum obiecti spem fecit purgationis ex auctoritate quorundam Romæ ad id munus delegatorum. Nempe opinor subindicans nouum aliquem Indicem expurgatoriū. Quasi nobis ex Belgio & Hispano, qui iam prodire (quoniam incitis, saltem inscijs auctorib.) non sit conjectura facilis, qualis ille futurus sit Romanus, si futurus est aliquis. Nam in illis sedulo purgatur, id est, deleri iubentur quoq; occurront, cum decretis Papisticis, aut Papæ honore nō satis bene conuenientia. Sed peccatis Carranza similia peccata religio fuit attingere. Sic Index Hispánicus Gasparis Quirogæ Cardinalis, in Biblijs

Roberti Stephani editis cum annotationibus Vatabli; deleri iubet ad cap. 11. Deuter. annotatiunculam: *Benedictio obedientibus Verbo Dei: maledictio non credentibus.* Ad Esaie 8. *Verbum Dei interrogandum, quod sequamur.* Ex Indice, *Verbum Dei solum faciendum.* Item ex libello Cypilli ad Calosyrum in 2. cap. *Quæ in Scriptura Sacra aperte dicta non sunt, curiosus indagari non debent.* Hæc & similia ad Scripturæ laudem spectantia, fuere diligenter obseruata, expuncta. At quæ identidem occurrent ei e. quæ Canonicorum librorum auctoritat; non fuit bonis viris satis otij ad ea indaganda. Alioquin quis credit Hispanis in cognitum fuisse Carranzam, ipsum Hispanum? Et quidem non nullius nominis ob Concilia in Epitomen contracta? Videlicet hoc unum meus agebat Iesuita, ut præsentem vitaret inuidiam: auditorum que, etiam suorum, pacaret animos, tantam bl. sphæriam abominantes.

XI. Quænam, quid ego unum Carranzam exagito? Aut, quam prope abest à Carranza Pighius? En tibi huius verba ex Controversia tertia, *Hæc (nimirum Ecclesiastica traditio) est ipsissima veritatis ac pietatis regula: quam efficaciem semper quam scripturas, ab ipso Ecclesia initio sanctissimorum orthodoxique Patres nostri semper experti sunt.* Et aliquanto post negat Apostolorum, & Euangelistarum hoc fuisse in scribendo consilium, ut Scriptura sua praesentem nostram religioni, sed subesse potius. Nec alius Spiritus in Noguera, qui lib. 2. de Ecclesia, Christum statuisse afferit, ut qui Scriptura quam Ecclesia plus fidei adhiberet, is Ethnicus & Publicanus, atq; à populo Dei extraneus iudicaretur.

XII. Verum his omnibus longe modestior Canus; libr. 4 cap. 4. nihil aliud nisi ostensurum se pollicetur Ecclesiæ auctoritatem tantum habere ad faciendam fidem virium, ut firmissima, etiam Theologis argumenta supeditet.

XIII. Atque ea esto Papistarum de Ecclesia opinio. Iam de Episcopo Romano. Hæsis oratione 3. Theologica, sibi probandum proponit, quod ad Romanum Pontificem, quæstiones Fidei semper relatae fuerint definiendæ. Carranza etiam 3. Controv. Ponimus, inquit, tertium principium certum in eisdem, sententiam & definitionem Apostolica sedis; quæ nunquam via est discordare à sententia Ecclesiæ Catholicae. In disputatione Ratisbonensi, vix precibus multis, auctoritate etiam Principum adducti Papistæ, tandem his verbis mentem suam conceperunt: *Iudex generalis, legitimus ordinarius omnium Controversiarum, quæcumque possunt oriiri in negotio Religionis, est Pontifex Romanus: siue solus definiri aliquid, siue definiri cum Concilio generali. Iste Iudex semper est infallibilis, quando ex Cathedra definit,* ut Pontifex nulli errori obnoxius.

XIV. Ex his omnibus disertam facilemque habemus quæstionis notationem: ex eaq; tres Controversias emergentes. Primam: utrum Scriptura sola sit regula fidei. Quod Catholici afferunt, negant Papistæ. Alteram: utrum Ecclesiæ auctoritas summa sit, & uniuersalis Controversiarum iudicandarum regula. Quod Papistæ affirmant Catholici negant. Tertiam: an omnes de fide Controversias referendas sint ad Romanum Pontificem: quod rursus Papistæ affirmant: Catholici negant.

C A P . III.

De lucerna & lumine.

I. *Viam de prima Quæstione sententiam affirmantem; sic probant Catholicæ: Si scriptura est lucerna pedibus fidelium: ergo est etiam regula religionis.* At prius verum. Ergo & posterius.

II. Probatur antecedens. Psalmo centesimo decimo nono, *Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis.* Petrus post. epist. c. 1. *Habemus firmorem propheticum sermonem: cui bene facitis attentes, quasi lucerna lucenti in caliginoso loco: donec dies eluceat, & inciferatur in cordib. vestris.* Item Ps. 19. *Præceptum Domini lucidum, illuminans oculos: vbi illuminatio oculorum, quod proprium est lucernæ officium, tribuitur præcepto Dei.*

III. Hos locos ad Scripturam pertinere; non est difficilis demonstratio. Nam primo, Petrus nominavit Propheticum sermonem. At is, saltē Petri tempore nullus erat, nisi scriptus. Nulli enim amplius extabant Prophetae, qui audirentur viua voce prædicantes, ut olim: sed eorum legebantur in scriptis Prophetæ in canonem relatae. Itaq; Augustin. de tempore sermon. 237. *Ad lucernam Scripturæ ambulamus, sicut dicit Apostolus Petrus, Habemus certiore Propheticum sermonem, & quæ sequuntur.* Nec aliter intellexere, Gagnæus, & Guillaudus, doctores Sorbonici: non Salmero Iesuita. *Quæcumq; Apostoli apud Iudeos fideles aut faciebant, aut dicebant, (inquit explicans firmorem) non erant tante auctoritatis, quantæ veteres Scriptura & post: quæstioni quid sit illud, cui bene facitis attentes.* Respondemus, inquit, *Iudeos conuersos Petrum alloqui, & commendare illi studium Propheticorum librorum.* Deniq; comparat cum illo Pauli 4. 1. ad Timoth. Cætan. *uniuersum presentis vita statum, assimilat caliginoso loco, genti lucerna lumine, quod est sacra Scriptura.* Adeo Lorinum, aptius Prophætica Scriptura voluntaria lucerna, omniq; altate testamenti veteris.

IV. Tum autem in Psal. 119. Verbum Dei non aliter interpretes accipiunt quam scriptum. Augustinus. *Quid est hoc verbum, quod ita lumen dicitur, & lucerna sit?* (ait enim) *lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis (nisi verbum intelligamus, quod sicutum est ad Prophetas, vel quod prædicatum est per Apostolos) non verbum Christi, sed verbum Christi: de quo scriptum est: fides ex auditu: auditu autem per verbum Christi: nā & verba Prophæticum lucerna coparans Apostolus Petrus, Habemus, inquit, certiore Prophæticum sermonem, cui bene faciunt intendentis, velut lucerna lucenti in obscuro loco.* Quod itaque hic sit, lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis verbum est quod Scripturis sanctis omnibus continetur. Theodoreetus de lege distinet intelligit: ac proinde de Scriptura: erat enim lex Scripta. Non enim, inquit, in tenebris ambulabo, veluti quadam lucerna, lege illustratus. Scindendum est legem lucernam nominari. Nec aliter Cyprianus, siue aliquis alius est autor libri de Singularitate Clericorum. *Humana cæcitas ad Deum non dirigit vias, nisi ipse lucernam legis ostendar: citatque statim hunc nostrum*

LIBER PRIMVS; C A P. IV.

hostrum locum. Euthymius. In nocte presentis vite, atq; in affectuum nostrorum tenebris, rectam nobis lex viam ad bene ac beatu[m] viendum demonstrat: nec labes nos sinit in peccatum. & n[on] ox, illud etiam sciendum, quod lex Mosaica iuxta literam intellecta, lucerna iis est, qui per illam virtutu[m] semitam incedunt, quae ad actiones pertinet, imo & Bellarminus.

V. Remigius Augustinum imitatus, quasi dicat (inquit) ideo odio habui viam iniquitatis; quia verbum tuum, non verbum Christus, sed verbum Christi ad Prophetas factum, per Apostolos predicatum, quod continetur in omnibus Scripturis, est lucerna pedibus meis, id est affectionibus meis. Dionysius à Rickel Carthusianus, Lucerna pedibus meis verbum tuum: hoc est, sacra Scriptura est in intellectu meo, atque affectu, & cunctis operibus meis, lucerna, qua illuminat me, ne ambulem in tenebris vitiorum. Lombardus partim secutus Ambrosium exponit verbum Christum: partim vero post Augustinum, cui illud displacevit, Verbum Christi id est Scripturas. Vel, inquit, Verbum intelligitur, verbum omnis sancta Scriptura, quae est nobis lucerna. Franciscus de Puteo ex Cassiodoro, In quo testatur beata cohors pedibus suis Verbum Dei, id est Scripturas sanctas lucere.

VI. Est ergo verum antecedens, quo referebant loci recitati, non ad Verbum Dei generaliter, quo nomine, ut alias videbimus, Papistae comprehendunt non scripturas tantum, sed etiam traditiones, sed specialiter & determinate ad verbum Dei scriptum, de quo nunc est quaestio. Nunc firmando consequentia est, quae ponit, si sit lucerna, esse etiam regulam; quae nostra est Controversia.

VII. Probatur ergo consequentia ab explicatione metaphoræ. Cum enim lucernam Propheta nominavit, & lumen: intellectus, quomodo nocte ne ruanus in præcipiti, solemus ut lucerna & lumine, vnde nobis ostendatur via recta, ac tuta: sic in hac vita, quam instituere debemus ex veræ religionis prescripto, ne aberremus ab officio, admouendum esse verbum Dei, in scripturis comprehensum; eoq; diligenter attendendum.

VIII. Testes appello interpres cum veteres tum recentiores. In Hebr. David Kimhi. Quemadmodum qui in tenebris ambulat, si ei lucerna affuerit, non offendit in itinere suo: sic ego non offendam in operibus meis, & via mea: quia verba tua sunt tanquam lucerna coram me, & illuminant me ne peccet. Hieronymus. si tamen Hieronymus & non Beda potius. Si in huius seculi noctibus in nobis verbi Dei luceat lumen, non incident pedes nostri in laqueos funiū, ac præcipiti fovearum, que manus artis Diabolica in nostris offendiculis preparat. Hilarius. Ut quis nocte egressus lucernam anteferat: & quo pedem inferat, intuetur, ac qd ad singulos gressus lumine præcure sollicitus sit: ita unus quisq; nostrum manens, (an potius, habens nam a iesu luxatus eit locus) in se verbum Dei in omnes operum processus tanquam lucernam pretendit. Guilandus in 2. Petri, ut illa lucerna posita in obscuro loco, viam aperit transiuntibus, ne impingant, & tenebra evadant: ita Scriptura attenta & fideli mente lecta, lectoribus ne uiquam offendant, quod à veritate abducant, viam veritatis aperit, & è sentiosis hereticorum diuerticulis auertit. Iansenius in Psalm. illum, In praesenti vita tenebris, atq; in affectuum nostrorum nocte, verba legis tua rectam mihi virtutis viam commonstrant, ne deviem, impingam, & cadam, quemadmodum contingit iis qui in tenebris illis sine lucerna legis tua ambulant, secundum præscriptum legis tua non viuentes. Bellarm. lex homini vera bona, ac vera mala demonstrat: ideo qui eam sequuntur, non errant, neque cœcurunt: sed recto tramite ad patriam cœlestem iter faciunt.

IX. Hæc sunt manifesta. Nam si Scriptura Sacra præxit, siue viam ostendit, tanquam lucerna, tum intellectui, tum affectui nostro; quod illi dicebant quos citauimus in probatione antecedentis: si efficit ne incidant pedes nostri in laqueos Diaboli, & nee usquam offendant; aut à veritate abducantur, quod hi postremo citati dixerunt: tum profecto necesse est, esse normam ac regulam: vnde Genebrardus in illum locum Psalmi 119. Verbum Dei est lux, lucerna, lumen: quoniam ad Deum dirigit in agendis, credendis, sperandis, amandis: & ducatum præstat, ne usquam offendamus, & labamur in vita huius tenebris: nee aberremus ab ea via quæ dicit ad beatam vitam: est enim fidei & vita regula, monstrans viam in tenebrum mundi ad vitam eternam.

X. Est igitur regula: sed & perfecta, non partialis. Primo, quia alioquin non lucerna. Hæc enim pedes illuminat; non alterum pedem duntaxat. Tum autem Propheta appellat lumen semitis: non vero vni semitæ; deniq; quiquid nobis ad religionem necessarium est, continetur in credendis, & agendis: quod si ex Genebrardo addas speranda, & amanda; quid supererit? Adde, si efficit duntaxat partialis regula: ergo non posset obstat, quominus aliquando offendemus, impingeremus, peccaremus: in illis saltet ad quæ se illa non extenderet: non posset, inquam, efficere, quominus aberraremus aliquando ab ea via quæ dicit ad beatam vitam.

XI. Lorinus ad eum locum Psalmi 119, de Scripturis dici obseruat, quoniam cum fuerint intellecta, illustrent mentem: vñemens arcanum, & dignum subtilitatis Iesuiticæ laboribus: quum fuerint intellectæ, quasi traditio id habeat præ Scripturis, ut etiam non intellecta illustret. Atqui Scriptura non intellecta non est verbum Dei: quid igitur hac opus erat circumscriptio? Deinde, illustrent mentem: quid hoc est? nam Propheta non mentem dixit, sed pedes, sed semitas: atqui ita significatur non intellectus tamen, sed etiam voluntas: ut cumulator longe textus sit, quam Iesuiticus commentarius.

C A P. IV.

Non deflectendum à Scriptura.

I. Si à Scriptura fideles deflesteretur, siue ad dextram, siue ad sinistram: ergo Scriptura est regula perfecta fidelium, at prius verum: ergo & posterius.

II. Probatur consequentia: quia non deflectere ad dextram aut sinistram, phrasis est Scriptura; significans aliquid exactissime sequendum, ut nunquam inde vel tantillum recessatur. Metaphora summa vel à via, vel à regula: ut sit manifestum ex his locis. Numeror. 20. Gradiemur via publica, nec ad dextram nec ad sinistram declinantes: Et 22. Ad locum angustum, ubi nec ad

Tom. I.

dextram, nec ad sinistram poterat deuinari. Deuteroni. 17. cum de iudicium auctoritate sermo esset. Sequeris que sententiam eorum in eis declinabis ad dextram; neq; ad sinistram. Vatablus in annotationibus Bibliorum Roberti Stephanii, ad 1. cap. Iosuæ, hanc phrasim ita exponit, ire ad dextram est, addere Verbo Dei: ire ad sinistram derrahens: quod quia facit ad Scripturæ laudem, non latuit Cardinalem Quirogam; quin notaret in Indice suo Purgatorio; & expungi iuberet.

III. Probatur nunc antecedens. Deuteronom. 5. Custodite igitur, & facite quia præcipit Dominus Deus vobis: non declinabis neq; ad dextram neq; ad sinistram: Et 17. de rege constituendo, Postquam federis in folio regni sui, describet sibi Deuteronom. legu huius in volumine, accipiens exemplar à sacerdotibus Leuiticæ tribus, & habebit secum: leges qd illud omnibus diebus vita sua. Et post pauca, Neq; declinet in partem dextram, vel sinistram. Vbi ramen corrigenda Latina versio, quæ Deuteronomium dixit, imitata Græcum editionem; pro exemplari. Estn. Hebrei 10:27: pro qua voce Chaldaeus Paraphrastes habet 10:27, quam Elias Leuita explicat 10:27, scripturam nouam. Bodianus, exemplar alicuius scripturæ. Munsterus, copiam. Ideoque Tremellius, & Vatablus reddunt, exemplar. Munsterus, exemplar. Arias, duplum. Castellio liberius, Eamque legem sibi in libro describit. Abbe Ezra dixit 10:27 codicem alterum. Et Iudei docent ex hoc loco teneri regem sua manu sibi legem describere; etiam alias, cum priuatus esset, descriptus est. Vide Fagium in Targum: & Daud de Pomis in Lexico ad 10:27. Quamquam alias Hebrei per 10:27 non raro Deuteronomium intelligent.

IV. Redeo ad rem. Deuter. 28. Constatuet te Dominus Deus tuus in caput, & non in caudam: & eris semper supra & non subter: si ramen audieris mandata Domini Dei tui, quæ ego præcipio tibi bodie, & custodieris & feceris: ac nō declinaueris ab eis, nec ad dextram, nec ad sinistram. Ios. 1. Confortare igitur, & esto robustus valde, ut custodias & facias öm legē, quæ præcepit tibi Moses seruus meus: ne declines ab ea ad dextram, vel ad sinistram. Et 23. Tantū cōfortamini, & stote solliciti ut custodias cuncta, quæ scripta sunt in volumine legis Moses: & non declinetis ab eis, neq; ad dextram, neq; sinistram.

V. Hæc difera sunt. Et ne nobis aut isolis aut primis in mentem venisse calumnientur hoc argumentum, Cyprianus Epistola 74. ex iis locis similiiter concludebat, nihil admittendum, quod non esset scriptum. Unde est (inquietabat) ista traditio? utrum ne de Dominicis, & Euangelica autoritate descendens, an de Apostolorum mandatis, atque Epistolis veniens? eaenim facienda esse quæ scripta sunt Deus testatur, & proponit ad Iesum Naue, dicens. Non rededat liber legis huius ex ore tuo: sed meditaberis in eo die ac nocte, ut observet facere quæ scripta sunt in eo. Quæ verba proxime sequuntur ea quæ nos recitamus.

C A P. V.

De Ecclesia Sapientia.

I. Scriptura est Ecclesiæ sapientia, & intellectus: ergo est etiam Ecclesiæ norma. At verum prius. Ergo & posterius.

II. Probatur antecedens. Deuter. 4. Et obseruabitis & implebitis opere. Hæc est n. uerba sapientia, & intellectus coram populis: ut audientes uniter si præcepta hæc dicant: En populus sapiens, & intelligens. Gens magna. Sic Moses. Nec est opus ut probemus agi de Scriptura. Cum enim loquatur de lege, quam scripto tradiderat; non debet illud verti in dubium.

III. Consequentia pater ex ipsa phras. Diserte enim Moses, hanc esse Iudaicum, id est, Ecclesiæ (nam Iudei tunc Ecclesia) sapientiam, per quam differunt à gentibus: significans hanc non aliam aliquid esse, qua vere prudentes doctique esse possent: cum reliqui populi versarentur in imprudentia, & imperitia. Est autem certum, nullam esse aut sapientiam, aut intelligentiam, nisi eius, qui singula ad suam normam norit aptare, & vere iustum gemina suspendere lance. Ancipitis libra: rectum discernit, vbi inter Curua subit: vel cum fallit pede regula vario: & potis est vicio nigrum præfigere theta. Δει γδ τὸν στόθον περιγραφὴν τὸν αρχῶν εἰδίνεις αὐτὰν τὴν τοῦ θεοῦ αρχῆς ἀληθίνην. Verba Philosophi, Ethic. Eudemicor. lib. 5. c. 7. Sapientiam oportet non tantum quæ à principiis deducuntur cognita habere: verum etiam in ipsis principiis non falli.

IV. Itaque Lyranus hunc locum optime explicat: intellectum referens ad notitiam principiorum, de quorum veritate nulla sit haesitatio. Præstatis plenum audi. Lex diuina vocatur intellectus, quia eius veritas est certissima, certitudine adhaesitionis: licet non certitudine evidenter. Item, sicut ea quæ manifestissime sequuntur ex principiis per se notis, absq; hesitatione tenentur, tanquam per se vera: quæ autem repugnant, repudiantur tanquam falsa: sic ea quæ sequuntur ex diuina lege, debent tanquam vera approbari, & quæ repugnant, tanquam falsa repudiari. Itaq; sensus erit Moses, ex Lyrani methodo, eos qui scientiam legis adepti fuerint, habere in se quendam habitum ex veris certisq; fidei principijs, omnia iudicandi, cum bona tum mala: cum vera tum falsa. Quod fieri non posset, nisi constitutatur lex ipsa, pro principiorum quodam quasi contextu.

V. Eo pertinet Vatablus, in Biblio maioriis Roberti. Sapientiam vocat, qui ea norit quæ fidei sunt & religionis erga Deum: & iuris ac charitatis erga proximum. Intelligentem vero, siue prudentem, qui in utriusque acutus, prudens, & cautus sit, ut recte in his incedat, & nulla fallacia seducatur. Adeo ut ex lege habeatur non tantum indefinita quædam officij notitia: tum in Deum, tum in proximos, sed etiam accuratissima, & exactissima. Quis ergo iam neget confici legem, id est, Sacram Scripturam, esse regulam: esse etiam summum iudicem (non enim possunt hæc separari) Controversiarum? Certe enim Controversiarum nullæ sunt, nisi ad certendam à falsis.

DE CANONE FIDEL.

C A P. VI.

Scripturam docere augustinus

I. *Vicquid docet certo & ἀνθετικῶς rectum ab obliquo discer-
nere in causis religiosis, id ipsum est Canon, seu regula o-
mnium Controversiarum fidei. At Scriptura Sacra docet certo & ἀνθε-
τικῶς discernere rectum ab obliquo in causis religionis. Ego Scri-
ptura Sancta est Canon, seu regula omnia Controversiarum Fi-
dei.*

II. Maior à se ipsa lumen habet. Est enim à Canonis natura, quam non sunt omnes esse primo *adīquātūs*; vt neque in ea vilius error sit, neq; quemquam legitime vtiencem inducat in errorem. Deinde *adīquātūs*: vt à se eam vim habeat, & quidem semper. Nam alias poscent quædam proferri, quibus ex certa suppositione, certis etiam circumstantijs, hic discernendi vius conuenire queat. Sic nos vtimur sæpe Parrum Scriptis, in enucleandis Fidei Controversijs; quibus tamen nec velimus, nec possimus tribuere Canonis nomen: & hæc mens fuit Augustini, disparatis Scripta Canonica, à reliquis quibuscunque: quod istis non sit necessarium consentire, tanquam absq; exceptione veris: aut etiam à se: sed quantum vel Canonicis consentiunt; vel rationibus probant, quod asserunt.

rationibus probant; quod auctor.
III. Firmatur minor. Ad Romanos 2. 1°, oī Iudeus ἡπορεύεται, καὶ εἰσιπλῆτη τὸν οἶκον, καὶ καυχάσθαι τὸν Θεόν, καὶ μάρτυρες τὸ διάνυμο, καὶ δοκιμα-
ζεῖς μὲν ἀλγοφέρου. Quem locum ita verius interpres Latinum fecit. Si au-
tem tu Iudeus cognominaris, requiescis in lege, & gloriaris in Deo; & nosti vo-
luntatem eius, & probas utiliora, instructus per legem. At Beza, Ecce tu cogno-
minaris Iudeus, & acquiescis in lege, & gloriaris in Deo: & nosti voluntatem
eius: & exploras quae discrepant, institutus ex lege. Et, ut videtur, melius. Vt e-
nim omittam, Si, pro ecce, quod accidere potuit exemplaris virtus habentis
et de pro id: quanquam facile erat videre paulo attentioni, quanto hoc quam
illud aptius legatur, in multo maxima exemplarium parte, alias hiante con-
structione, ut vt Latino consentiat Syrus, scribens ὁ Ιωάννης: quod tamen in
editione Ariæ Montani redditur, Et vero tu: non Situ, ut apud Tremel-
lium, & Bodelianum: ut hoc, inquam, missum faciam, certe, illud probas, am-
biguum, vel examinas vel approbas: sed hoc non ad mentem Pauli: vnde Sy-
rus ωραίος & discernens: quod Beza expressat exploras. Iam μὲν ἀλγοφέρου nolim
ego quidem negare sumi pro utilibus, ut voluit & Syrus, nec pauci Græci: i-
tem pro eximijs; quod Erasmo ac Caietano magis placuit. Sed vicissim cer-
tum propriam significationem esse discrepantiae: quam Beza maluit; propter
τὸ δοκιμαζεῖν.

V. Accedit Chrysostomus homilia 8. in poster. ad Timoth. n*o* 10 p*ro*script*a*
proposit*io*nem tuam cui j*e*st *phi*lo*n*, n*o* 10 p*ro*script*a* agenda suggestunt Scriptura, q*uia* non Rurius homilia 9. ei n*o* 11 p*ro*script*io*, ei d*yn*ast*es* j*e*st*is* uida, ei d*yn*ast*es* m*u*nd*es*, n*o* 10 p*ro*script*io*, ei p*ro*script*io* d*yn*ast*es*, n*o* 10 p*ro*script*io* d*yn*ast*es*. Si quid discendum, ut ignorandum sit: inde sciens: si confutanda falsa, etiam inde: si quid corrigendum ac castigandum. Et hoc quis neget esse Canonis officium?

VI. Nec ab eo sensu discedunt, qui utilia vertunt. Debet enim utilitas intelligi, non qualiter, sed quae conducat ad salutem. Nec ver probari, id est explorari possunt utilia, vel potius utiliora (sic enim melius: neque enim ~~ad~~ ~~ad~~, potest simpliciter utile significare, sed cum comparatione: ut ex multis datis, unum praeferatur, reliquis post habitis) nisi discriminatio habeatur neq; hæc haberi ex lege, nisi hoc posito fundamento, utilia esse quæ congruant cum lege, id est, voluntate diuina: noxia vero, siue inutilia, quæ ab eadem discrepent. Ocumenius ab his partibus, *in Epistola Regnorum, de rebus apud regnum Christi donis regni eiusmodi.* Non sit institutio ex lege exactam docere utilium explorationem. At id qui potest, si non sit in ipsa lege, id est, Scriptura, Canon exactissimus?

VII. Nam, quod unum superest in argumento, *nam etiam deinceps*, expectat-ne aliquis ut demonstrē? atqui ipsa legis appellatio sufficit: quæ in nullam rem cadere potest, quæ non sit authentica, & qualibet exceptione maior. Néque enim quæ in lege aut præcipiuntur aut vetantur, cuiusquam permittitur arbitrio, faciat-ne an secus; sed habent necessitatem. Ideoq; infinitis locis Scriptura exigit obedientiam legi præstandam. Et Paulus ad Rom. 8. cum negat carnis affectionem subiecti posse legi Dei, hoc ipso ostendit ei legi cam subiunctionem deberi.

VIII. Sed de Scriptura in vniuersum Augustinus de Baptismo contra Donatistas libr. 2. cap. 3. negat omnino dubitari & disceptari posse, vtrum verum, rectum vesit, quicquid in ea scriptum esse comperitur. Et de ciuitate Dei libr. 11. cap. 3. eam asserit esse eminentissimae authoritatis. Alibi ergo, si sermendum ab omnipotenti & pio intellectu. Epiphanius

seruendum ab omnibus, & pio intellectu. E-
resi 78 ei ἐδόθη ἐλεύθερα φίλοι, ἀποδέσμῳ τοῦ θεοῦ
διετηροῦσι δὲ διονος αὐτοῖς. Si scriptura dixisset, ve-
ritatem utique assignaremus, ne quod de-
liberandi tempus sumissemus.
ponamus.

C A P . VII

Deformacognitionis & veritatis.

I. In Scriptura est forma cognitionis & veritatis : ergo & regula omnia
Controversiarum de fide. At verum antecedens. Ergo & conse-
quens.

I I. Probatur antecedens ex eodem capite ad Romanos 2. cum inter prærogatiuas Iudei, ultimoloco Paulus hanc numerat: ἐξατέλη μερισμῶν, τοῦ γνώσεως καὶ ἀληθείας εἰ τὸν νόμον: Habetem formam scientie, & veritatis in lege.

III. Verum hanc μέρεφων, non formam, non expoluerunt omnes eodem modo. Oecumenius. εἰ τὰ διατάξεις εἴησα: ut sit sensus, Iudeos magnifice efferriri ob veritatis quandam personam: θηλῶν, inquit, ὅπερι τοι αὐτῷ τῷ αὐτῷ γράψαι: οὐκέτι εἰναι διατάξεις εἴησα πάτερ χρήστης φύγεις εἰναι: τοι εἰσερχομένοις δὲ significans eos non habere veram cognitionem, & pietatem: sed personatam imaginem, qua quidem figuram gereret veritatis: nihil autem esset minus: & hunc sensum inter recentiores amplexus est Dominicus à Soto, formans scilicet (inquit) non rem.

IV. Sed non quadrat hic sensus. Primo, quia non simpliciter dixit Apostolus, Iudaum habere formam cognitionis & veritatis: tum enim posset ferri: fortasse etiam nec sularius esset. At dixit habere in lege. Quod Chrysostom. expedit, ut enim tu deus in rebus tuae dicitur, ne tu in rebus tuae reges, sed tu in rebus tuis, non dixit iterum in conscientia, aut in bonis operibus: verum in lege. Quis autem audire dicere haberet in lege spectrum veritatis? Secundo, totus est adhuc Apostolus in enumerandis Iudaorum prærogatiis, ob quas illi sibi blandiebantur, atque adeo effreabantur, tanquam feliciores multo reliquis gentibus, & prærogatiis illis quidem non faliis, sed veris: postea deuentur ad eos arguendos, quod ijs prærogatiis se se præstarent indignos: quod statim exsequitur. Quis igitur doces alium, te ipsum non doces? & quæ sequuntur & ita Thomas. Primo, offendit prærogatiuam Iudaorum, quantum ad legi susceptionem. Secundo ponit eorum defectum, quantum ad legis transgressionem: ibi, qui ergo alium doces, Lombardus etiam: & qui haec omnia habens, è Iudeo, qui alium doces, cur te ipsum non doces? Quomodo autem haec inter se congruerent? nam si dixisset Paulus eos personam tantum habere veritatis: non sanc priuilegium ullum dixisset: sed iam seriam reprehensionem inchoasset.

V. Ita que alia prior est interpretatio eorum, qui formam illam in ipsa legge constitui animaduertentes, exponunt, ideo Iudeos magnificis verbis polliceri se duces eorum, eruditores insipientium, lucem eorum qui sunt in tenebris, magistros infantium: quod legem haberent, in qua esset forma illa cognitionis & veritatis, qua qui destituebantur, erant & cœci, & in tenebris, & insipientes, & infantes. Ac proinde indigebant magistris, à quib. iuxta eam formam instituerentur. Quæ causa fuit Bezae non tantum ut μέρη φωτινα, informationem, diceret, ad vitandam formę ambiguitatem: sed etiam ut exorsus, resolueret in quod habeas: ita locum interpretatus, quod habeas informationem cognitionis & veritatis in lege.

VI. Et hanc amplectitur interpretum pars maior. Origenes. Confidunt, quod eruditores sint insipientium, & magistri infantium, tanquam qui ex legis litera formam scientia & veritatis acceperunt. Ambrosius. Vera sunt hac: quia legis documentum hoc est erudire imperitos, & Deo subiungere prophanos, vel per idolatria culturam impios. Promissio namque facta per legem est, ad melioris spei fiduciam prouocare. Reclite ergo gloriatur in his legis. Doctor, quia formam tradit veritatis. Nec aliter Chrysostomus, Theophylactus, atque alij. Ambrosius. Reclite ergo gloriatur in his legis Doctor, quia formam tradit veritatis.

VII. Ex recentibus. Aquinas. Tertiū sunt, qui iam sunt in scientia prouecti. Et isti indigent à sapientibus informari, ut habeant sapientum dicta in auctoritate, quasi quandam regulam seu formam. Et quantum ad hoc dicit habentem formam scientia. Secunda ad Timot. i. formam habes bonorum verborum, quæ à me audiuiisti. Caerulanus. Hoc est habentem rationem formandi alios secundum notitiam legis, & secundum verum sensum legis. Toletus. Formam scientia & veritatis id est, regulam agendorum & credendorum in lege ipsa, & Scripturahabes. Iustiniianus Iesuita, Grace ψεφωσι, velut si formandi rationem; perinde quasi profiteantur Iudei callere se veram fidem tradenda rationem.

VIII. Hæc cum ita sint, iam non difficile est consequentia necessitatem aduertere. Nam si forma est ratio informandi, tum non potest non significare, aut certe inferre regulam hanc ipsam de qua disputamus: vnde etiam Aquinas utramque nominavit, & regulam & formam. Quinetius Theodoretus ad ea verba Pauli sic annotauit, *Eorum non omnium characteres tibi dinata lex attulit. Auctor etiam eorum Comment. qui & Hieronymo tribuntur & Primasio. Habet, inquit, formam ad quam semper respiciens errare non possit. Quæ verba incidunt cum verbis Psal. 119. Tunc non confundar, cum perspexero in omnibus mandatis tuis.*

² IX. Estergo Scriptura regula religionis: & quidem perfecta: alias errare continget aliquando etiam eos , qui ad eam diligentissime respicerent: quod tamen illi negant.

C A P. VIII.

De typo Doctrinæ.

I. *V*æcunque doctrina tradita fuit fidelibus ab initio, ea est *ritus didaxys*. At doctrina scripta in libris sacris, tradita fuit ab initio fidelibus. Ergo, doctrina scripta in libris facti, est *ritus didaxys*, id est, forma doctrinæ & si forma, ergo regula. Nam etiam *ritus regulam* significat. Glossarium vetus *ritus formula, forma, norma*.

II. Probatur maior, ex Paulo ad Roman. 6. χάρας δε τῷ Θεῷ, ὅπητι δε-
λον τὸ αὐτοκέντριον. ὑπηκότες τοῖς ὁποῖς ὁ παρεδίδυτε τὸν διαδεχόμενον. Gratia Deo, quod
fueritis quidem servi peccati: sed ex corde obediatis ei forma doctrina, in quam e-
sistis tradisti. Sensus est manifestus nempe Romanos ita abductos esse a priori.

LIBER PRIMVS, CAP. IX.

Conuersatione, v. tra erentur vni alicui doctrinæ, cuius certa esset forma & ratio.

III. Probatur minor: tum ex Paulo, qui Actor. 26. protestatur se nihil
docuisse, extra ea quæ Moses & Prophetæ dixerant futura: tum ex Ie-
næo, qui libro tertio assertit id ipsum Euangelium, quod prius viua voce fuit
præconiarum, postea fuisse scriptis mandatum, & quidem ut esset fundame-
num nostræ fidei. Sed de hoc capite plenius agetur in Controuerzia de Per-
fectione Scripturæ.

C A P. IX.

Omnia confirmanda testimoniis Scripturae

I. **S**i quæ docentur in Ecclesia, omnia confirmanda sunt Scripturæ testimoniis: ergo Scripturæ sunt siue regula, siue principium fidei. At prius verum: ergo & posterius. Consequentia per se patet: quia id solet esse officium regulæ, & principij. Sic iurisconsulti erubescunt sine lege loqui: sic Philosophi omnia reducunt ad suarum scientiarum principia.

II. Probatur antecedens : primo ex 8. c. *Esaia*, *Ad legem, & ad testimonium, quod si non dixerint iuxta verbum hoc; non erit eis matutina lux.* In quem locum Hieronymus ita annotat, *Si vultis nosse quae dubia sunt, magis vos legi & testimonii tradite Scripturarum.* Vnde faciliter eruitur Propheta sensus. Nimirum, quia solebant in rebus obscurioribus, & difficilioribus. Ethnici accurrere ad Pythones, diuinos, & incantatores, ut earum solutionem aciperent, praecipit suis Deus, ut conferant se potius ad legem, id est, ad Scripturas; cum hac interminatione, futurum ut nulla sit lux illis qui ea dubia non soluent ex praescripto earum.

III. Itaque nihil aliud quam puluerem iniiciunt oculis Hayus, & Iesuitae in Colloquio Ratisbonensi: qui hoc loco eos tantum reprehendi aferunt, qui irent ad augures & Pythonissas: doceri que veritatem esse potius exquirendam à viuis quam à mortuis: ideo autem remitti ad legem quia ab ea prohibetur tale aliquid facere. Sic enim solenne est Iesuita, quum premuntur aliquo testimonio, nouas & longe petitas interpretationes in medium proferre: quarum sola audacia aduersarios & terrent, & fatigent.

I. V. Porro verum est eos reprehendi, qui irent ad augures: sed præterea etiam verum est ostendi quo potius abeundum sit, nimisrum ad legem & testimoniun, hoc est, ad Scripturam. Falsum vero doceri veritatem inquirendam à viuis potius quam à mortuis, sed ostendi potius absurditatem eorum, quae mortuos consulunt pro viuis. Quanquam et si hoc verum esset, nihil ad nos Nam si consulendi essent viui magis quam mortui, tamen illis viuis loquendum esset iuxta legem: quod nunc vrgemus.

V. Amandari autem ad legem, quæ prohibeat adire diuinos : frigidius
multo dictum est, quam ut satisfiat Hieronymo ; qui , eos qui nosse volent
quæ dubia sunt; hoc est, sibi enodari difficultia, quæ Ethnici ad suos Pythones
tanquam hodie ad suos Pontifices Papistæ, decidenda referebant ; vult se i
psos tradere legi, & testimoniiis Scripturarum. Atque ita frustra nobis locun
conantur eripere.

V. Sed deinde probatur Antecedens frequentibus Patrum testimonij Origenes in Matth. tract. 2.5. Debeamus ergo ad testimonium verborum, quia proferimus in doctrina, proferre sensum Scripturae, quasi confirmantem quem exponimus sensum. Et in Epist. ad Rom. c. 3 Posthac vero, ut ei (Paulo) moris est, de Scripturis Sanctis vult affirmare quod dixerat simul & Doctoribus Ecclesie probens exemplum, ut ea qua loquuntur ad populum, non propriis presumptis sententiis, sed diuinis munitate testimonii proferant. Si enim ipse, tantus actalis Apostolus, auctoritatem dictorum suorum sufficere posse non credidit, nimirum in lege & Prophetis scripta esse quae dicit: quanto magis nos minimi habere obseruare debemus, ut non nostras, cum docemus, sed Spiritus sancti sententias proferamus?

VII. Basilius in Ethicis definit. 26. Δῆ τῶν ἐπιργάνων παῖδες μετέπειτα διασταύρουν καὶ φίλοις εἰς τὸν οὐρανόν φορέουσιν πλὴν τῶν ἀγαθῶν σκηνοποίητα ποιησάντων. Oportet, quicquid dicitur, quicquid sit, confirmari testimonio Scripturae, diuinitus inspiratae, cum ad certam bonorum persuasionem, tum ad improbum redargutionem.

VIII. Chrysostomus in Psalm. 95. Non oportet quicquam dicere sine testimoniis, solaque animi cogitatione. Nam si quid dicitur ab ipso Scriptura, auditorum cogitatio claudicat, nunc annuens, nunc hesitans, & interdum eromonem, ut frivolam auersans, interdum ut probabile recipiens: verum ubi est Scriptura diuina vocis prodit testimonium, & loquentis sermonem, & audientis a nimum confirmat. Atque hoc loco obseruanda est Bellarmihni vafrities, qui de Verbo Dei lib. 4. c. 11 horum verborum sensum vult esse, ut si quid dicatur propria inuentione, non ita facile persuadeatur, atque fieret, si quod dicitur Scripturæ testimonio confirmari posset.

IX. *Quasi non sint diserta verba, non oportet quicquam dicere sine testimoniis: quibus non aliquid significatur in medio constitutum, atque in arbitrio cuiusque, ut vel faciat, vel negligeret: sed officium, cui omnes alligantur qui in Ecclesia docere volunt. Deinde, cum claudicare dicit auditorum animos, tum cum nulla proferuntur testimonia: eaque recipere qua auditum saltem ut probabilia: nonne ostendit nulli rei certo fidem fieri posse sine Scripturis? Ergo erunt Chrysostomo Scripturarē principia, unde confirmentur singula.*

X. Cyrillus Hierosolymitanus, illuminatorum catechesi 4. Δεῖ τοῦ
διέντων καὶ ἀρχῶν τῆς πίστεως μεταπέμπει τὸ τυχόν αὐτοῦ τὸν δεῖνον τοῦ θρησκευόντος γε και
φῶν: μηδὲ τούτων τοῦ πλεωνότος καὶ λόγουν κατασκευαῖς τῷ Θεῷ φέρεται, μηδὲ ἐμοὶ τῷ πε-
τελέοντι αὐτῷ εἰς τοπούσης, εἰν τῷ διπλέξει τῶν κατατελέσθαι οὐδέποτε διπλά τὸν δεῖνον μη
λαζεῖν γραφῶν, η συντελεῖται γάρ αὕτη τῆς πίστεως ιμάντων εἰς τὸν ερεστορόν, μᾶλλον εἰς διπλέξει
τὸν δεῖνον εἰς τὸν γραφῶν. Οπορτετο νε μην μην quidem aliquid tradere de sanctis
et diuinis fidei mysteriis absq; diuinis Scripturis, aut moueri probabilib. sermo-
num compositionibus. Ac ne mihi quidem ipsi hac dicenti fidem adhibeto, nisi ac-
cepta eorum que proponuntur demonstratione ē Sacris perita Scripturis. Hace
num ratio est conseruande fidei nostrae, non que ducitur ex ingenioso acuminis se-
ex demonstratione diuinarum Scripturarum.

Le diuinarium

XI. Rufinus in expositione Symboli; post enumeratos Scripturæ libros;
Hac sunt (inquit) que Patres intra Canonem concenserunt, ex quib. fidei nostræ
assertiones constare voluerunt. Lyranus prolog. i. lib. Biblia, de lib. Canon. Sicut
in Philosophia veritas cognoscitur per reductionem ad principia per se no-
ta ita & in Scripturis à Sanctis doctoribus traditis veritas cognoscitur, quate-
nus ad ea quæ sunt fide tenenda, per reductionem ad Scripturas Canonicas, quæ
sunt habita divina relatione, cui nullo modo potest falsum sibi esse.

C A P. X

De Démonstrati^onib^{us} è Scripturā

I. Si ex Scriptura demonstrationes oriuntur dogmatum fidei: ergo ea est regula fidei. At certum est ex Scriptura oriuntur eas demonstrationes: ergo etiam certum est: eam esse regulam fidei.

etiam certum est, eam esse regnum lucis.

II. Probatur consequentia; quia in hoc sermone idem est regula & principium: Iam vero *αἰδογενής* (inquit Aristoteles cap. 2. posterior. i.) τὰς δοκιμάσκους ἐπιστήμας εἰς ἀληθῶν τὸν εἶναι καὶ πρᾶτον, καὶ αἱ μετα-
φυσικαὶ, καὶ τεχνικαὶ, καὶ εἰρηνὴς οὐ μητέρας μαρτυρίου. Hoc est, interprete Boethio: neccesse est demonstratiuam scientiam, ex veris esse, & primis, & imme-
diatis, & notioribus, & prioribus, causisque conclusionis: & cap. 6. *ἐπὶ διόρθωσι* της ἡμέρας τῆς αἰτίας τῶν ἀρχῶν. Demonstrativa scientia est ex necessariis prin-
cipijs. Vnde & c. 2. *επὶ πρώτων* διεῖστι τοῦ ἀρχῶν σκέψις, ex primis illud est, quod
est ex proprijs principijs: nimirum ut explicaret quod in primo dixerat de-
monstrationem esse ex primis.

III. Hæc manifesta sunt. Nam si nulla demonstratio non est ex principio; sit autem eorum quæ in Ecclesia docentur, demonstratio ex Scriptura: nemini iam negare licet. Scripturam esse principium eorum quæ docentur in Ecclesia; ideoq; & regulam, & iudicem sumnum.

IV. Restat ergo probandum antecedens. Id sit ex infinitis veterum Theologorum Graecorum locis, qui ~~du~~ διδάσκειν nominarunt probationem ex Scriptura Clemens Stromat. 7. διδάσκεις ὅντες αὐτὸν οὐ σχετίζειν εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ χριστοῦ εἰποῦσιν. Si conceditur est aliqua demonstratio, deueniendum erit ad inquisitiones & per ipsas Scripturas demonstratiue dicendum. Et paulo post, οἱ πονεῖται τοῖς γελλόσις, & τοῖς περὶ δοσοφορίας ζητεῖται τοὺς λαθεῖσας, ποιεῖ αὐτὸν διδάσκειν τὸν χριστόν. Qui libenter in rebus preclaris labore impendunt, non prius absistent ab investigatione, quam ab ipsis Scripturis demonstrationem eruerint.

V. Basilius contra Eunom. lib. 2. περὶ τῶν τοῖναι σάτιν δεκτίντων, περὶ τῶν ἀστιν-
ζέντων καὶ ποιητῶν τοῦ λόγου ταπεινούσας, καὶ πίεις ἐξ φαραὲ τῶν γε αφὸν εἰς δοκιμήν.
Primum ostendat, quinam ex Sanctis Christum appellarent genitum est fa-
cium quippiam, οἷον habeat Scriptura voces ad hoc demonstrandum idoneas.
Præclare, ostendit n. non sufficiere si quid ostendamus à Patri. olim usurpa-
tum etiam Sanctis; nisi addamus è Scripturis demonstrationes, quibus pro-
bemus ea recte fuisse usurpatum.

V. Gregor. Nazianz. contra Iulianum orat. I. Βλέπεται δοκιμή ὁ λόγος, μηδέποτε διγνίσσει, τοῖς ταῦτα τῶν θεοφόρων αὐθέρνιον εἰσηγόμενος. αἴδει ποτέ δεῖξεν εἶτα οὐ λόγον, τὸ οὐκίων αἰσχύλον πάντας θραυσών λογικῆς καὶ πλοκῆς ισχυρότερον. Ι. orationis nostrae scopus est, non licere fidem abrogare iis que dicta sunt à virtute Dei plenis; sed esse eorum quae dicuntur demonstrationem, eorum autoritatem fide dignam; multo efficaciorem potentiorēm q̄, qualibet vi logica, qua&q; in contradictione veretur. Quę verba Billius annotat esse intelligenda de vtriusq; testamēti autoritate, maiori quauis ratione.

VII. Theodoretus (nam ei à Photio tribuitur id opus contra varias haereses; quod editum est cum operib. Athanasij tom. 2.) cum dixisset eos qui vident ex Scripturis inquisitiones fieri (qui germanissimus est nostrorum Patriarum fœtus) hoc ipso testari se suo dogmati non satis fidere: contra Catholicorum genitū his verbis exprimit, *αὐτὸι οἵτε θρόνοις την αὐλαῖς οὐ συνεισένεται την βούλησιν, εἰ πάντοι, μαζὸι ζητῶντες εὐγένειαν, ηγετούμενοι τῷ δὲ θεῷ, μηδὲν διαδείξειν λέγοντες. Νος autem confisi ipsa veritate mysterijs auxilioque eius qui mentiri non potest, dicentis, Quicunque querit, inueniet: & querimus ut oportet, & inuenimus quia oportet, eaque proferimus cum demonstratione.*

VIII. Potest horum locorum numerus augeri: sed ex multis sufficiat pat-
ci: dum addiderimus Clementis, quem primo nominauimus, insigne, nota-
tuq; dignissimum apophthegma cod. Stromat lib. 3. t. 3. c. 3. επένθητον οὐ αὐθι-
μὴ καρετείαι: ἀλλὰ τὴν Εὐχεις Φωνὴν πεπάνθησε τὸ Στρατόν, οὐ πάντα δυσδεῖται
ἔχειν τοις: οὐδὲν δὲ τὸν δυσδεῖται τοι τυγχάνει. Non moramus ab homine refe-
monium: sed questionem confirmamus diuina voce: quia omnium demonstratio-
num certissima: mox vero sola demonstratio existit.

XI. Magnum est horum pondus verborum. Hominibus testimonium tribuitur duntaxat: Verbo autem Dei demonstratio. Ut sciamus, & ex nullius hominis voce expectandam esse demonstrationem, hoc est dogma-
tum fiduci certissimam & ~~avocato~~ probationem. Et non esse de gra-
du suo deturbandum Scripturam, ut ei nihil aliud tribuamus, quam quo
hominibus, neque testimonij vim. Nam eti verum sit. Scripturas esse te-
stes, ut Christus dicebat, Scripturas de se esse stari, quinto Ioannis: & Paulu-
m ad Rom. iustitiam Dei comprobari testimonio legis & Prophetarum: ta-
men huic testimonio vis inest demonstrandi, quæ alij putoquam testimo-
nio accidit.

X. Deinde omnium certissima dicitur demonstratio ex Scripturis. Quia enim varij sunt demonstrationum gradus: unum dicitur a priori, ut loquitur Aristoteles; id est, ex eis axiomaticis, quae primo & per se nota sunt, adeo vero non egeant ipsa demonstratione, hoc est, ex iustis auctoritatibus. Alius dicitur a posteriori, & dicitur per experimentum, a sensu, & scientia auctiorum illius auctoritatis: et iis, quae etsi non primo & per se, tamen ex primis illis cognita sunt. Est autem eorum graduum prius certissimus. Ideo voluit Clemens demonstrationem ex Scripturis, non in secundo gradu confundere; sed ad priorem ascendere. Ideo enim certissimam esse dixit.

XI. Tertio, quia etiam in hoc priori ordine multa sunt e quibus demonstratio petitur: ne hanc quæ sit e Scriptura, in turbam misisse quis putet, scilicet appellavit demonstrationem. Nimis ita, quia cum illa reliqua omnes com-

DE CANONE FIDEI.

Paratae, conjecturarum potius nomen mereantur. Hæc enim primo, est ab ipsa æterna & immutabili veritate, dicide ab ipsa causa efficiente omnis veritas. Nihil enim vel in Theologia, vel vsquam verum est, nisi quatenus ita Deus constituit; atque, vt loquitur Augustinus Epist. 2. ad Volusianum, *Vera-
titas lumenq; anima rationalis, non nisi Deus est.*

vera approbari debeant: repudiari autem tanquam falsa, quæ repugnant. Ex prologo primo in Biblia, voluit omnia reduci ad Scripturas, tanquam ad principia.

CAP. XI.

*Reiicienda que non consentiunt Scripture, & admittenda
que consentiunt.*

Quæ Doctrina eiusmodi est, ut quæcunq; ei consentiunt, recipientur, quæcunq; dissentient, reiciantur ab Ecclesia, ea est regula fidei. At Scriptura Sancta est eiusmodi. Ergo est regula fidei. Maior est per se nota, supponit n. quæcunq; proferuntur, comparanda esse cum ea doctrina: quia alias cognoscere non posset, utrum consentiant, an dissentiant.

II. Et quamvis sit certum, quamlibet veritatem id habere proprium, ut
quicquid ab ea dissentit, siue ei est contrarium, reiici debeat, quia nil potest
esse contrarium vero, nisi sit falsum: tamen non id habet omnis veritas, ut
quacunque ei consentiantur, statim sint admittenda in fidem Christianam. I-
ta que certa est maior, qua non alterutrum proponit seorsim, sed utrumque
connectit.

IV. Ad quem locum Chrysost. Volebant n. Et à seipso certissimam persuasio-
nem habere de Passione. Theophyl. & Oecum. Ag. τούτῳ πιστεύειν οὐκ εἰδού-
πότες τὸν γένος, οὐ εἰδοκούτες. Τοι τὸν πιλάσιον καὶ φυτῶν λόγοις σωθεῖν τὰ
εἶδα τὸν εὐηγέργειον οὐνομάζουσι. Καὶ εἰς περιγραφήν. Inde confirmationes siebant in si-
de quod scrutarentur Scripturas. Hinc inuenirent quacunq; pertinebant ad Do-
mini in carne conuersationem, consentire enim veterum Propheticarum oraculis.

V. *Sensus estigatur, hanc illis fuisse persuasionem certissimam, debere omnia quae docentur in Ecclesia, à quibuscumq; tandem doceantur (nam quis exceptiatur, si ne Paulus quidem?) consentire cum Scripturis, indeq; probari: ab ipsis etiam auditoribus sic examinari: hancq; esse certissimam viam confirmationis fidei. Quis neget, esse igitur praedicationis notam?*

VII. Disertus idem in Aſceticis definitione 72. ὃν δεῖ τῶν ἀκριβῶν τὸς πεπαλένθρωπος γεγονότος τὸν μηδέποτε τὸν διδασκαλὸν αἰτεῖν εἰς τὸν μὴ σύμφωνον ταῖς γεγονόσι, δέχεσθαι, τὸν διατομέα πονοβάθμον, καὶ τὸν θεότον διδεῖ γεγονότον εἰς τὸν διεργάτην εὐφρόσυνον. Oportet auditores eruditos in Scripturis explorare ea quae dicuntur à Doctoribus, & qua consonant Scripturis admittere, quae vero sunt aliena, abiciere: imo eos qui huiusmodi doctrinis addicti sunt, auersari magnacum vehementia.

VIII. Chrysostomus disertissime, in Acta Apostolorum, homil. 33. respondens ijs, qui ex variis, quæ inter Christianos sunt, sectis, causantur se incertos esse, quid potissimum sequantur: quo argumento hodie videntur nostri Papistæ: ut abducant à Scripturis Chrysostomus ergo respondens, ita habet, *Venit Gentilis, & dicit: Velen fieri Christianus: sed nescio cui adhaeream: multæ inter eos sunt pugna, seditiones; ac tumultus: nescio quod dogma eligam, quod præferam.* Singuli dicunt, *Ego verum dico. Cui credam nescio, quum ergo Scripturarum sim ignarus,* & illi viri quinque idem præferunt. *Sancto hoc multum pronobis.* Nam siquidem diceremus, nos rationibus credere, merito turbare. Sed cum Scripturas accipimus, & illa simplices sint, ac vera, facile tibi fuerit indicare. Si quis illis consentit, Christianus est: si quis contra illas pugnat, procul est ab hoc Canone. *εντος ου μη φανεν ου τος κερπιαδος εντος μελεται, ετοποιον εγκρινει ο ποντινον.* Et in eandem sententiam Epiphanius de Montano, hæc est 48. *απομηφων τοινι πινγαπασιν ο ποιος δια τον δεινον ρεαθων ενεργη.* ει τοινι απομηφων *τα παρεχει αλλοτριος ειναι ο αγιος Καθολικης Εκκλησιας.* Comperitur ergo iste discordans cum Scriptura: quod si discordat, ergo alienus est à Sancta Catholica Ecclesia, Basilius in caput 2. Esaie, *Omnis utique operatio, qua efficiuntur prater rectitudinem Scriptura, apud Deum execrabilis est abominationis.*

I X. Rupertus lib. 7. in Matth. vult omnia, quæ ab aliquo dicuntur, quicunque tandem ille sit, exigi ad Scripturam, quæ ob eam causam Canonica dicitur, Quicquid dicat quis, conferendum est cum Scripturis, quas non ab homine, neque per hominem, sed à Spiritu sancto per revelationem Iesu Christi accepimus, ut loquerentur, & scriberent homines sancti. Et licet nos (ait Apostolus) aut Angelus de cælo euangelizet vobis, prater id quod accepistis, anathema sit, & itum anathematis sit. Hoc dictum, hæc sententia similiter omnium illorum est, qui neque ab homine, neque per hominem accepérunt, sed per Spiritum sanctum, unde & Scriptura illorum omnes sola Canonica dicuntur, & sunt.

X. Denique, ne omnia colligam, in eundem sensum Lyram audiuimus in c. Deuteron. 4. afferentem inde dicilegem, intellectum, quia quemadmodum quæ manifeste sequuntur ex principijs per se notis absque hæsiatione tenentur; tanquam per se vera; quæ vero repugnant, repudiantur, tanquam falsa: ad eundem modum, quæ sequuntur ex diuinâ lege; tanquam

C A P. XII

Veterum testimonia de Canone.

1. Postremo probatur Thesis ex disertis veterum testimonij; qui Scripturam appellant cum ipso nomine Canonis, & regulæ: tum aliis item significantibus.

II. Chrysostomus in 2. ad Corinth. homil.13 ἀναβολὴ διηγέρει ἀπίντων της γνώμης, καὶ περίσση, εἰς αὐτissimam trutinam omnium, & normam, & regulam vocat, τῶν δεινῶν νόμων της διορθωσίας; diuinarum legum determinationem: διὸ τὸ διάγνωστον τῆς διορθωσίας τὸ μὲν ὑπερένθετον, ἡ φέρεται τῷ δίνειν τὰ δίκαια δοκεῖ τούτῳ τῷ διάγνωστον τῆς διορθωσίας. Propterea, inquit, vos omnes rego atque obsecro, ut quid hic aut ille de his rebus sentiat, nihil morantes, ē Scripturis hec omnia requiratur. Mirum, ni hunc Huguonotum proscribant lesuitæ! Quid enim potuit à nobis dici disertius? Vix ipsa nostra Thefis verba tantam habent emphasin.

III. *Zugr̄* vocat, & *γράμμα*, & *καρόνα*: cur varijs vſus nominibus; niſi vt ne quicquam omittaret? niſi vt rem magis ſerio affirmatam auditorum cordibus inſculperet? Et quidem *Zugr̄* verus Glossarium vertit, libram, examen, ſtateram, trutinam, *Γράμμα*, grumam: & hanc Nonius Marcellus caput. i. mensuram quandam deſcribit, qua flexa via ad lineam diriguntur. Ipfumque Glossarium; grumare veſtit *μετρέσαι*, *εξα-εσθ*. Karóna autem regulam, & normam. Iam vero Isidorus Originum lib. i. cap. 18. Normam ait dictam Græco vocabulo, *extra quam nihil rectum fieri potest.*

I. V. Hæc sicut omnia voluit bonus ille piusque pater à Christianis intelligi conuenire Scripturæ in rebus religiosis: nimur ut ea tanquam libra statera, trutinaque videntes diligentissime singula examinemus: & tanquam gruma, si quæ sunt distorta, inflexaque corrigamus, rectaque faciamus: denique ut credamus normam esse, quæ non solum ipsa sit in se recta; sed etiam à qua si quid discedat vel tantillum, id rectum esse nequeat. Hec si nobis aduersarij concedant: nihil pugnamus: si negent; cur pro se confusim iactant antiquitatibus? Gregorius Nyssenus contra Eunomium. *Κερτίνειον οὐδεὶς τὸν αὐλαῖον εἶναι πιστὸν δύναται οὐδὲ τὸν εἰπόντας εἰναι μαρτυρία.* In omni dogmate optimâ iudicandi ratio est diuinitus inspirata Scriptura: sic enim interpretatus est Iacobus Gresserus.

V. Augustinus de Bono viduit.c.i. Scriptura Sancta doctrina nostra regulam figi. Et de Baptismo contra Donatist. lib. 2. c. 6. Non afferamus stateras doloras; ubi appendamus quod volumus, & quomodo volumus, pro arbitrio nostro dicentes, hoc graue est, hoc leue est. Sed afferamus diuinam stateram de Scripturis sanctis, tanquam de thesauris dominicis, & in illa quid sit grauius appendamus: immo non appendamus, sed à Domino appensa recognoscamus.

VI. Illustris locus, quo Scriptura non tantum statera appellatur; sed statera
è thesauris dominicis. Nimirum allusit Augustinus ad id quod in politicis re-
bus herisolet. Habent n. in ciuitate singuli mercatores suam stateram; quam
quidem exactam esse oportet, sed potest tamen vocari in dubium, sive sin-
cera, an vero malo artificio corrupta. Ideo solet in publicis thesauris asserua-
ri statera, quæ & ipsa sit exactissima; & sit tegula; ad quam examinetur aliae
omnes, ipsa autem non nisi ad seipsum. Significavit ergo Scripturā, nō quam-
libet esse è turba staterā, sed authenticam ex thesauris publicis, iisq; nū hu-
manis, sed diuinis; ex qua iudicandum sit, non tantum de qualibet doctrina;
sed etiam de omnibus, si quæ sunt, regulis fidei.

VII. Beda in Matth. & citatur à Gratiano causa 8. qu. i. canone vlt. *Sacris literis unica est credendi pax Iesu & uiuendi regula prescripta*. Ioannes Gerson, ipse quidem Papista, sed seculi paulo felicioris, conscientię etiam non desperata, de examinatione doctrinarum p. 2. confidit. *Scriptura nobis tradidit*, tanquam regula sufficiens, & infallibilis pro regimine totius Ecclesiastici corporis & membrorum, utq. in finem seculi. Videte quam in peius profecerint Papistæ, ab eo tempore, qui ad alios errores, quib. Gerson erat implicatus, huc etiam addiderunt, à quo Gerson longe aberat, vt negarent Scripturam esse regulam sufficientem.

VIII. Thomas Aquinas le^t. i. in 6. cap. i. ad Corint. *Doctrina Apostolorum & Prophetarum dicitur Canonica*, quia est quasi regula intellectus nostri. Eripit Andradio, quantumlibet Iesuita, lib. 3. defension. Trident. non displaceat eorum sententia, qui *Canonicos ideo appellari dixerunt, quia pietatis, fides, & religionis Canonem, hoc est, regulam atque normam è cœlis summo Dei beneficio ad nos delatam, continent.*

XI. Hieron. in Micheæ c. i. *Ecclesia Christi, qua habitat bene, & in toto orbe Ecclesiæ possidens, spiritus unitate coniuncta est: & habet urbes legis, Prophetarum, Euangelij, & Apostolorum, non est egressa de finib. suis, id est, de Scripturis sanctis. Hic Metaphora alia est: sed sensus idem: nou magis enim fines transiliri debent, quam regula excedi.*

X. Nec alia mens Athanasij in Synopsi, post enumerata Canonis volumina. Τοσωτην τα την καινην Διδαχην βιβλια, ταχα καινην ζωρα, και την πιστως ιμιων οιων ακρινιαν ο αγκυραν, και ηρεισματα. Ηι, τοτης sunt nonnulli instrumenti libri, qui quidem Canonicis sunt, Et fidei nostra veluti primaria, vel certa anchora, & sustentacula. Sensus est, non tantum ab initio praedicatrix fidei conscriptos fuisse eos libros, ut essent primitiae: sed etiam in eum finem scriptos, ut illis fides nostra nitatur, id est, tum demum certa sit fides nostra, & amplectatur saluificam doctrinam absque vila hesitatione; quando ea confirmatur his libris: quemadmodum nauis contra ventorum impetum manet αυτη λαζαρο, cum anchoris firmatur. Isidorus Pelusiota, libr. 4. Epist. 11. 4. οντην επιτωσιχει, την καινην αινηδειαν, την διαιτην, γραφεις και την ιστοριαν. Has ira se habere, adhibita norma veritatis, sacras dico scripturas, age contemplum.

XI. Habemus igitur Scripturam esse regulam. Sed & Optatus non vere tur eandem constitvere, atque appellare Controversiarum iudicem. Eius haec verba sunt ex lib. 5. *Querandi sunt indices. Si Christiani de utraque par dari non possint; quia studiis veritas impeditur.* Enim iam Optatum, minime Papistam: qui non alio fine pertinacissime de iudice religionis disputant, quam *ut nobis* persuadeant, standum esse suarum partium id est adversari.

LIBER PRIMVS, CAP. XIII

Rum nostrorum iudicio. Erat Optatus Catholicus; & tamen agnoscit Catholicorum iudicia posse ab hereticis recusat propter studia partium. Quemadmodum Augustinus nolebat suos aduersarios vrgere authoritatem Nicenae concilii. Nimurum, suis rebus optime sic consultum vident Papistæ, si ipsi pronuncient pro arbitrio, quid sit credendum, quid non.

XII. Sed pergit Optatus. *De foris quærendus est index. Si Paganus, non potest nosse Christiana secreta. Si Iudeus: inimicus est Christiani Baptismatis. Et tamen confinxit aliquis ingeniosulus disputationem contra Iudeos; Sylvestri nomine Episcopi Romani, vbi eti sunt iudices; qui nec Christiani essent, nec Iudei; (ne alter è duobus gratiam suæ parisi seruaret, & veritatem pro suo cultu assereret) Craton Philosophus, Xenophilus Prætorius: quorum rata esset assertio: nec inueniretur, qui in ambiguo ponet, quod eorum iudicio fuissest determinatum: eleganter. Optime enī cæci iudicant de colo-
tibus scilicet.*

XIII. Ergo (inquit) in terris de hac re nullum poterit reperiiri iudicium. De eculo quarendus est iudex. Sed ut quid pulsamus ad celum, cum habeamus hic in Euangelio iustitiam? Habemus igitur non tantum normam fidei; sed etiam iudicem Controversiarum: aut certe iudicium: contra quam Papistae contendunt.

XIV. Theophilus Alexandrinus Paschali 7. *Vt* *Clementarii quadrām*
volentes ad *fiscare domum*, *&* *quales ex* *omni parte parietes metiuntur*, *eo* *sque*
norma & perpendiculo dirigentes, *quod animo depinxerunt*, *opere exstruunt*;
& eiusdem mensura per quadrūm latera quatuor iungunt angulis sursum &
deorsum, coeptam & qualitatem paulatimque incrementa seruantes, *ut mate-*
ria diuerstatem iungat operis pulchritudo, & angulares lineas artifex structu-
ra custodiat. Sic sic Ecclesia preceptores, habentes testimonia Scripturarum,
firma doctrina faciunt fundamenta, & intrepidi permanent, offerentes opera
sua Christo, atque dicentes, Confirmā me in verbis tuis.

XV. His veteribus licet addere duos recentiores, & Papistam utrumque, coquē pluris apud Papistas. Lyranus Prologo de Scripturis Canonicis scripsit ad hunc modum. *Sicut in Philosophia veritas cognoscitur per reductionem ad prima principia per se nota: ita & in Scripturis a sanctis Doctoribus traditis veritas cognoscitur, quantum ad ea quae sunt fidei tenenda, per reductionem ad Scripturas Canonicas, qua sunt habita diuina revelatione, cui nullo modo potest falsum subesse.* Dredo Tomi i.c.i statim initio Scripturam dixit certulimus iuri delectam voluminibus: tum, *Ex quibus inquit, tota Sanctorum Schola, tota Prophetarum & Apostolorum Ecclesia fidei nostra assertiones constare voluerunt, & quarum sententias in dubium reuocare iudicaverunt esse nefarium.* Ex quibus tota salutis nostra via discenda est, ex quibus quotidiana vita nostra panis est collendus, ex quibus haurienda sunt sapientia salutaris pocula: *Ex quibus Dei voluntas, sapientia, misericordia, bonitas, & iustitia est inuestiganda, ex quibus etiam corroboranda est omnis orthodoxa fidei veritas.* Omnes Iohannes de Ragulo, de Comitauione sub utraque 7. supposit. *Sacra Scriptura in sensu literali sane & bene intellecta, est infallibilis fidei regula, & sufficientissima.*

C A P . X I I

De iudice præter legem.

I. **H**Astenus Catholicorum explicuimus argumenta ad confirmationem Thesis propositæ. Nunc, quid opponant Papistæ, vicissim considerandum. Si in omni Republica bene ordinata requiritur alius aliquis index præter scriptam legem; tunc in Ecclesia, utpote rectissime ordinata, alius etiam iudex præter Scripturam, seu legem scriptam, admitti & assignari debet. Sed verum est primum illud antecedens: ergo & posterius, seu consequens. Argumentum est Tanneri jesuitæ in Colloquio Ratisbonensi, sessio. 9.

II. Probatur consequentia; quia si ad hoc, ut aliqua Res publica sit bene ordinata, requiritur ut praeter scriptam legem, sit alius quoque iudex visibilis, tunc ad id, ut Ecclesia sit bene ordinata, requiritur, ut sit aliquis visibilis iudex, praeter legem scriptam. Etriusmodi probatur consequentia; quia ideo requiritur alius iudex visibilis, praeter scriptam legem in Republica bene ordinata, quia scilicet iudex cognoscere debet controversias in Republica ortas, atque adeo utriusque partis argumenta inspicere. Secundo, quia debet sensum legis explicando, sententiam ferre: tertio, quia debet sua auctoritate posse compelleré transgressores ad ius & fas; & ut sententia seu decisioni stent. Atqui eadem ratio est in Ecclesia.

III. Respondeo. Iesuitas abuti iudicis Amphibolia, in eaque pueriliter ludere. Proprie autem iudex is est, qui singulas Controversias cognoscit, & dirimit, pronuncians ex praescripto legis. At hic cum Scriptura iudex appellatur, sit improprie, ut significemus inde desumendas esse singularum Controversiarum decisiones, quemadmodum in Republica sumuntur iudicia à lege. Δέ τοι (inquit Aristoteles Politic. 4.c. 4. τὸ μὲν ὅρατον αἴτιον τῷ νόμῳ, τὸ δὲ ἄρχοντος τῷ αἰγάλεως οὐ τὸ πολιτεύοντος αὐτούς. Hoc est, interprete Peronio, Nam & in rebus uniusuersis, leges valere debent, & de rebus singulis proprium magistratum rei que publica iudicium est. Atque hunc esse Controversiae statum debebat obseruare Iesuita, ex ipsis Theſibus: nam & Lutherani Scripturam constituebant doctrinae, cultus, ac fidei Christianae normam, regulam, ac mensuram. Et ipsi Papistæ negabant eam esse vnicam & solam normam. At nullus vñquam iudex appellatus est norma, regula, aut mensura: imo ne potuit quidem: cum ipse sua iudicia non à se iplo habeat, sed à lege, secundum quam si pronunciat, æquus dicitur, si minus iniquus, cum tamen nullus vñquam esse posset iniquus, si esset regula, & à se hauriret sua iudicia.

IV. Itaque Syllogismum ita disoluimus, supposita hac inter iudicem & normam differentia. Ut de norma quidem, negetur antecedens : quia etsi verum sit alios iudices propriè dictos & $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$ requiri præter legem : tamen fallitum sit aliam normam constitui præter legem. Neque contrarium probatur secunda argumentatione, in qua est mera, crassaque petitio principii, cù idem probatur per idem. In tercia autem, quæ enumerantur tria capita, partes sunt, non normæ, sed iudicis propriè dicti.

V. Sin autem in primo Syllogismo loquatur Iesuita de iudice proprio dicto, facile totum concedimus. Sunt enim re vera in singulis Ecclesiis constituti iudices præter Scripturam, qui Controueristarum cognoscant. Sic enim Christus, *Die Ecclesia*. Sic Paulus Tito: *Huius rei gratia, reliqui te in Creta, ut quæ reliqua sibi pergas corrigere*. Et Timotheo, *Ameritus est, ab aliis tamen accusationem non admittit*, nisi sub dubiis *aut dubiis dubiis*. *De*

nique consentit Ecclesiæ praxis perpetua. Sic Cyprianius unum agnoscit in Ecclesia vice Christi iudicem; epist. 55. & 69. scipsum appellat iudicem ad tempus à Deo constitutum. Sed hoc est extra oleas inepit vagari; non ad Thesum argumentari.

V I. Sed pergit Iesuita, quæritque; an ea qualisunque autoritas; quam ministerio tribuimus, sit fallibilis, an vero infallibilis. Et quia nos infallibilem negare satis sciebat, contra argumentatur. Ut Respublica Ecclesiastica sit bene ordinata, requiritur omnino autoritas aliqua visibilis, non qualisunque; sed infallibilis. Ergo illud ministerium iam assignatum, non est sufficiens, sed alio præterea opus est iudice. Antecedens probat: quia si istud ministerium est absolute fallibile, & nihilominus habet publicam autoritatem, cum sequitur, quod tota Ecclesia, vi talis ministerii, possit quandoque penitus ad irrebitum redigi. At hoc est absurdum: ergo & illud. Et consequentiam probat: quia quando aliquis magistratus habens publicam autontatem est fallibilis, & in aliquo dubio definitendo errare potest, tunc etiam subdit in tali dubio, vi talis regiminis, errare possunt, imo debent.

VII. At hæc primum extra rem sunt, deinde sunt inania. Non sunt ad rem: quia cum certum sit, tum non errare iudicem, quum pronunciat secundum legem: ergo qui iudex constituetur infallibilis, eum oportet ita definiri ut nunquam non pronunciet secundum legem. Quare eius etiam ita constituti infallibilis, concedetur esse esse norma. Semper ergo conservatur discrimen illud inter normam, & iudicem: ut non sequatur, si oporteat præter legem, esse aliquem iudicem infallibilem: ergo normam non esse vinciam. Et tamen

VIII. Sed deinde negatur antecedens primi argumenti, quod assertur, ut bene ordinata sit Ecclesia; requiri autoritatem aliquam visibilium, infallibilem! Quemadmodum enim in Repub. bene ordinata, sufficit esse leges bonas, ex quibus non possunt iudicari possint à singulis iudicibus: sic in Ecclesia suffici esse verbum Dei Scriptum, ipsum verissimum, certissimum, & infallibile, unde singuli in Ministerio Ecclesiastico constituti in eum finem, ut sint iudices singularium Controversiarum, suum iudicium desumant. Et quidem Ecclesiae in hac re tanto feliciore conditione, & ordinatione tanto præstantiore, quanto certius est, Dei Verbum præstare omnibus omnium Rerum publicarum legibus.

IX. Absurdum autem illud nullum est, duplice ob causam. Primo, quia nullus est index visibilis unus, qui tanta Ecclesia, scilicet

nullus est iudee: visibilis unus, cui tota Ecclesia subiiciatur: sed tantum fin-
gulis sua Ecclesiae: quemadmodum Cyprianus dicebat epist. 55. Singulis
*pastoribus portio gregis est adscripta, quam regat unusquisque, & gubernet, rati-
onem sui actus Domino redditurus.* Et longe ante Cyprianum Petrus c. 5. prior.
Epist. Presbyteros sic hortabatur, *Pascite qui in vobis est gregem Dei.* Itaque
Iesuita, cum supponit vnum aliquem iudicem, quo errante, vniuersalis Ec-
clesia corruit, facit Papistice; non solide. Hac tamen Controversia suo loco
plene disputabitur. Interea, si nemo vnaustori praest Ecclesiae; sed in inititis
paribus insinuit, aut necesse erit omnes simul errare: aut non erit necesse vni-
uersalem Ecclesiam perire. Sic cum Oriens aliquando errauit, Occidens
mansit integer.

X. Secundo falsum est subditos errare debere, errantibus Ecclesiae Magistratibus. Nam Paulus seueret, *Eriam⁹ nos aut Angelus e caelo euangelizet vobis prater id quod vobis euangelizauimus, anathema eſto.* Chrysostomus homil. 2, in polſte ad Timotheum: *Nē Panlo quidem obedire oportet; si quid dixerit proprium, sed quid humanum.* Erat autem Paulus, vt Apostolus, in ſummo gradu Ecclesiasticorum ministerii: & docuit tamen ſibi dicendum anathema, non vero fidem adhibendam, ſi populum in errorem conaretur inducere. Quare hinc efficitur, non sequendos esse, etiam ſummos in Ecclesia Magistratus, cum errant in definiendo. Hoc eft, non vouendam eſe Christianis Iefuiticam illam cœcam obedientiam, quæ nouis Loiole catulis pro ſummo eft perfectionis gradus Nimirum, ita oportuit, iusto iudicio τυφλῶν τυφλοὺς ὀδηγεῖν εἴπει.

XI. Consentient veteres. Ignatius ad Philadelphenses, & nos vero ad Philadelphenses
τοῦ Φιλαδελφείας κηρύκειος, εἰς τὸν διάκονον κατεβάντι τινα. Si quis non recedit à praconibus falsum annunciantibus, ad gehennam condemnabitur. Clemens Constitutionum lib.2.c.19. Μή ποτε ἡμεῖς λαίκοι, ὅπερ εἰσέβαστον εἴμι, καὶ εἰς ποιμένων
ἡδεῖα λόγου ἐγενούμενοι ποιηταί· αὐτὸν ὁ ποιμένος ὑψώσας, καὶ αὐτοὺς μέντοι εἰσταχθεῖσι την ἵππην εἰς τὸν ποιμένος γόνον καθὼν ποιεῖσθαι τὸν αἰκόνιον περιβόλιον λαγούντες τοῖς εἰς Διός Φύλαρχούς τον τοῦ ποιητὴν ποιμέναν τὸν ἀντρόνθητα περιβάλλοντες τὸν ποιμένον, ὃν καπνῷ φέρεται αὐτῷ· διός Φύλαρχού τοῦ Φύλαρχον ποιμέναν. Nelaicus dicit, Ego ouis sum, & non pastor, & nullam metrationem habui: pastor viderit, ipse solus paenit pro me dabit. Ut enim, cum ouis non sequitur bonum pastorem, tunc & exposita est ad intereundum: sic rursus, cum ouis malum pastorem sequitur, certus est ouis interitus à malo pastore, qui eam deuorabit. Quare fugiendi sunt pastores intercessores. Cyprianus epist.6. Plebs obsequens preceptis Dominicis, & Deum metuens, à peccatore preposito separare se debet. Leo papa e. 23. quæ est ad Clericum & plebecm Constantiopolitanum. Nec quisquam sibi audiat de Sacerdotali honore blandiri, qui potuerit in execrandi sensus impieate conuinci. Et paulo post, Separantur huiusmodi à sanctis membris corporis Christi, neque sibi Catholica libertas infidelium iugum pareret.

XII. Quintilianus in Decemtria cauta 17. quæst. Si is, qui præf. fecerit, aut cuiquam quod à Domino prohibitum est, facere in sevis, vel quod præceptum est, praterierit, aut præterire mandauerit, sancti Pauli sententia est ingerenda est, dicentis, etiam si nos, aut angelus de cœlo, euangelizauerit vobis præter quam quod vobis euangelizauimus, anathema sit. Et post pauca, Is qui præf. s' præter voluntatem Dei, vel præter quod in sanctis Scripturis euidenter præcipitur, vobis dicit aliquid vel imperat, tanquam falsus testis Dei aut sacrilegus habetur. Alij autem non pauca in ead q. p. 7. quæ ex professo docent, obedientiam non esse seruandam prælatis in rebus ecclesiasticis.

XIII. Contentum praxis. Theodoretus hilt. lib. 1, c. 22. quum obseruasset, Eulaliu[m], Euphroniu[m], Placentiu[m] consutu[os] s[ic]c[re] Antiochenos Ep. ico-
pos, in quorum animis deliquerit Arianabes, quamplurimi inquit tum
ex clero, tum ex populo, quibus propositum erat Deum jante & sincere colere, re-
lictis publicis Ecclesia conuentibus, separataim per se conuentus, gere cœperunt.
Idem libr. 2. cap. 24. testatur, cum Antiochiae constituta. nec ecclesi s,
Arianam haeresin pro viribus dissimulans, sed Arianos ramen fouens,
Flavianum & Diodorum, aperte doctrinam propagantes, ab eis can-
cum palam corripuisse, timo, quamvis nondum Sacerdotii dignitatem

DE CANONE FIDEI,

8

ad pros, diu nocteque ad pieta is studium omnes sedulo excitasse; quod sa-
ne ueri non poterat, nisi docerent plebem, ne pastori erranti adhiberent si-
dem. Quintiam c. 17. in ipsa urbe Roma cum constitutus esset Felix E-
piscopus Arianis fauens, adeo legimus ab eo Romanos dispensasse, ut nemo
eorum in Ecclesiam ingredi voluerit, dum ille intus esset. Sic cum Fortinus
Sirmitanam Ecclesiam in Pannonia tentaret, commissari ipsi oves Christi
(quæ ipsum magno omnium fauore excepérant) multum pro Catholica si-
de vigilantes, quamquam pastoris sui admirarentur eloquentiam: tamen,
quæma anteā quasi arietem gregis sequebantur, eundem deinceps velut lu-
pum fugere cœperunt. Sic Vincentius Lyrénensis testatur cap. 16.

XIV. Et tamen contra hanc Scripturæ autoritatem: contra Patrum ad-
monitiones: contra Ecclesiæ præxim, instant Iesuitæ. Populus (inquit Tan-
nerus) in re dubia magistrati publicam autoritatem habent, debet ob-
temperare. Sane vero, (inquam) si nullo modo constare potest aliunde, quid
agendum sit. Quod in rebus ad fidem pertinentibus, & ex quibus sequitur.
Ecclesiæ ruina, non est timendum apud eos qui Scripturæ sanctis suum ho-
norem deferunt: ex qua certissima ratio patet omnium errorum circa
dem corrigerendorum. Itaque hæc instantia non est ad rem.

XV. Sed obiicit rursus: Erit ergo melior conditio populi, quam magi-
stratus. Scilicet nondum legerat illud Cyrilli catechesi 15. *εἰσιν καὶ οὐκ εἰσιν οὐδὲ τοῦ διδάσκαλος, εἰσιν τὸ έχον τὸ σπέρμα πεπάντων. Λικετοὶ δι-
σκίους μείζονες εἰσι μαγιστροί, εἰσιν οἱ ποστόμενοι εἰσιν πρώτοι.* Et hoc qui-
dem præfixa admonitione, *εἰσιν τὸ έχον τὸ διδάσκαλον τοῦ διδάσκαλου, εἰσιν τὸ οὐρανοῦ πεπάντων. Καύε, νεἴ σι εἰσιν οἱ ποστόμενοι εἰσιν περιέποντες.* Magnum vero
fane & memorandum infortunium. Quasi piaculum fecerit plebs Constan-
tinopolitana, cum recessit à Nestorio aut scelerari fuerint Flavianus & Dio-
dorus Antiocheni, qui Episcopos suos obiurgarent. Imo vero necesse est
plebis fideli meliorem esse sortem, quam pastoris errantis: tum quia alias
nullum est prielegium fidei: tum, quia non propter Pastores est Ecclesia,
sed contra, propter Ecclesiam Pastores. Itaque oportet cognitam esse plebi
perpetuum illam veritatis normam, ad quam retinetur pastorum suorum iu-
dicia. Quod cum non accidit, & plebs potius remanet imperita, nec scire cu-
rat, quæ pertinent ad propriam salutem, quod serio curatur in Papatu, tum
facile persuadentur à pastoribus quilibet errores, abducunturque plebs à veri-
tate. Quod suo tempore factum coquenter per Hieremiam Dominus c.
50. *Grec perditus factus est populus meus: pastores eorum seduxerunt eos, fece-
runtque vagari in montibus.*

XVI. Ergo (inquit) plebs iudex erit sui Magistratus. Respondeo varia
esse Magistratum generalia: alios summos, alios subalternos: alios abso-
lutos: alios autoritate certis coercita terminis. Summos iudices & absolutos,
nefas esse ab illo iudicari. Reliquos non idem. Iam in Ecclesia nullos esse
summos, absolutosque Magistratus, ex Pastorum ordinariorum numero. I-
taque non esse absurdum, si quando iudicetur à plebe. Quemadmodum e-
nim in Republica Romana, Decenviros populus recte iudicauit, & coegit
Magistratum exitere, qui tamen erant constituti iudices ipsius populi. Sic non
potest plebs Constantinopolitana non laudari, quæ tesse Socrate lib. 7. c. 32.
blasphemiam Nestorii, cum primum audierit, detestata est. *Hoc verba,* (in-
quit Socrates, nempe eius qui negat virginem esse Deiparam) *omnium ani-
mos tam Clericorum quam Laicorum, magnopere conturbauerunt: nam iam o-
lim didicerant Christum vere Deum esse, & quæ sequuntur.*

XVII. Itaque coercuit se Tannerus, & *Absurdum est* (inquit) *constituere
populum iudicem Magistratus in dubio.* Non ergo (inquam) simpliciter sui
Magistratus, sed solum tum cum incertum est id, de quo suam sententiam ille
le pronunciat. Sed ergo (inquam) non efficiet magistratus autoritas, ut de eo
plebs non iudicet: sed re ipsius de qua iudicandum, natura: quia vero nulla
est regula, nisi authentica, id est, quæ sua autoritate definit; non erit igitur
ille Magistratus quisquis est, regula. Deinde non erit omnium Controversiarum:
sed tantum earum, quæ futuræ sunt obscuriores. At nos omnium regu-
lam querimus, non aliquarum.

XVIII. Et meminitisse Tannerus debuit, hanc obiectionem indenatam,
quod negaremus, etiam si non detur visibilis iudex infallibilis, posse ex vi mi-
nisterii totam Ecclesiam ad interitum redigi: quia non esset necesse erranti pa-
stori plebem obtemperare. Quod si rex annus disputationem, ita necesse e-
rit partes concretere: vt sit primus Syllogismus: *Quæcumque Ecclesia Ma-
gistratum habet potenter errare, ea potest interire. At Ecclesia Christiana
non potest interire. Ergo non habet Magistratum qui possit errare. Nos ma-
giorem negabamus: illi probabant hoc 2. syllogismo: Quæcumque Ecclesia
tenetur obedire Magistratu erranti, ea potest deficere. At quæcumque Eccle-
sia habet magistratum potenter errare, tenetur obedire magistratu erranti:
ergo quæcumque Ecclesia habet magistratum potenter errare, ea potest de-
ficere. Nos minorum negabamus, illi confirmabant hoc tertio syllogismo.
Cuicunque magistratu denegatur obedientia à populo, si iudicatur à po-
pulo. At nullus magistratus iudicandus est à populo. Ergo nullus magistratus
deneganda est obedientia à populo. Nos minorum negabamus: at viderunt
Iesuitæ esse nimis generalem, id est, falsam, itaque iam coercuerunt. At nul-
lus magistratus iudicandus est à populo in re dubia.*

XIX. Ergo (inquam) vel nouum asumunt terminum, & quæstionem
auertunt: vel superiora oportet etiam iterando corriger: & secundum ty-
logisnum ita constituere: *Quæcumque Ecclesia tenetur obedire magistratu
erranti in dubio, ea potest interire. At Ecclesia, quæ habet magistratum falli-
bile, tenetur obedire magistratu erranti in dubio. Ergo ea potest interire.
Actum, non tantum ut prius, minorum negabimus, sed etiam maiorem.*

XX. Nam eas sententias, ex quibus possit tota Ecclesia ad interitum re-
digiri, necesse est pertinere ad fidem vnuersalem, aut ad morum iustitiam uni-
uersalem. At si supponatur Scriptura norma omnium Controversiarum, ni-
hil potest esse huiusmodi, quod sit obscurum aut dubium: sicut etiam Au-
gustinus diserte pronunciat in iis, quæ clare posita sunt in Scripturis, inueni-
ti ea omnia quæ pertinent ad fidem & mores. Itaque sic concludo, Si id, de
quo suam sententiam magistratus pronuntiat, est de fide Catholica, tum non
potest esse dubium; ac proinde si erronea sit sententia, debet plebs eam iudi-
care, & repudiare: ideoque effugere potest interneccios periculum. Sin au-
tem est obscurum, ergo non pertinet ad fidem Catholica: ac proinde, etiam
si non posset à populo iudicari, tamen non inferret perniciem toti Ecclesiæ.
Quare hoc argumentum nihil probat.

C A P . XVI.

De sententia summi iudicis.

I. **O**mnis iudex, praesertim supremus & generalis, ita debet dicere sen-
tentiam, ut altera pars euidenter sciat se vicisse: altera pars euiden-
ter sciat se causam amississe, quantum est ex parte huius iudicis. At hoc neque
Scriptura Sacra, neque Spiritus Sanctus per Scripturam potest facere. Ergo
neque Sacra Scriptura, neque Spiritus Sanctus loquens per Scripturam est
talis iudex. Argumentum est Beccani, item Gretser Iesuite in colloquio Ra-
tisbonensi. Et minorem illustrabat, his tortidem verbis, *Stamus ego & Collega
& Domini aduersarii, in conspectu huius iudicis (Bibliorum) encontdimus;
an sit iudex controversiarum. Iam ille iudex debet pronunciare sententiam, ut no-
bis constet euidenter. Sumus hic in conspectu Sacra Scriptura, & Spiritus Sancti;
pronunciat sententiam, & sic dicit, Tu Iacobus Gretser, male sentis, cecidisti cau-
sa tua. Tu Iacobus Hailbrunner vicisti. Tunc ego statim transibo ad vestrum sca-
num. Et paulo post, Iam adsit Spiritus Sanctus, iam iudicet, ita me condemnnet.*
Quibus illi, non aliter insultat Spiritui Sancto, quam Elias olim Pseudopro-
phetarum diis: quod utrum sine horrore possint aures pia ferre, viderint alii.
Certe, etiæ nostra falsa esset sententia, tamen hoc metebatur Spiritus Dei, ut
honorificentius nominaretur.

II. Et poterat meminisse non carere historiam Ecclesiasticam exemplis
manifestis, huius ipsius energiæ Spiritus, quam ille non ad cuiuslibet Iesuitæ
impatientiam & procaciatem exserere tenetur, sed pro suo liberrimo
arbitrio. Nam quidam huc referamus illud ex Act. 6. de Stephano: *Non poter-
ant resistere sapientia, & Spiritus per quem loquebatur?* Certe Stephanus ex
Scripturis solis disputabat. Addo historiam illam solemnem eius
Philosophi, qui, pene dicam, coactus est credere id ipsum,
quod impugnatius venerat, tum quum cogebatur Nicena Synodus: non
rationibus virtutis, non miraculis, non autoritate pronunciantis Ecclesiæ, sed
grauissima diuini nominis obtestatione commotus tacuit; *In nomine Iesu
Christi, Philosophus audito.* Sic enim refert Sozomenus lib. 1. c. 17.

III. Quid? non est luculentissimum illud exemplum ex 2. Actorum.
Cum Petrus prolixè ex Scripturis concionatus esset de Christi morte, & re-
surrectione, deque salute in eius nomine querenda; & eorum scelere, à qui-
bus erat occisus, ludicri compuncti sunt corde, & dixerunt ad Petrum, & reli-
quos Apostolos, *Quid faciemus viri fratres?* Et baptizata sunt, additaque Ec-
clesiae die illo capita quasi ter mille. Nimur audiebant illi Spiritum San-
ctum pronunciantem, Vicisti Petre, vos Iudei causa cecidistis. Et quia audi-
erunt, transferunt ad scandulum Apostolorum. Sed Iesuitæ ex eorum sunt sur-
dorum genere, qui aures habent, vt non audiant: quo minus mirum est, si
absoleto horrore insurgent in Spiritum Sanctum.

IV. Quid? Nonne potuit Catharina, si tamen hæc historia est non fabu-
la: sed quid tunc quæ reuera est fabula, cam Papistæ habent proverissima
historia: potuit inquam Catharina, congressa Philosophis quinquaginta, &
quidam ipso flore Philosophorum, sic disputare, ut tandem victi Philosophi
ad Imperatorem dicentes, *Hac puella, in qua Spiritus Dei loquitur, sic nos in
admirationem convertit, ut contra Christum aliquid dicero, aut omnino nescia-
mus, aut penitus formidemus:* unde, Imperator, constanter fatemur, quod nisi
probabilior sententiam de his quos usque modo coluimus, protuleris, ecce o-
mnes ad Christum convertemur. Et nobis Iesuitæ negent posse Spiritum San-
ctum ita dicere sententiam, ut se altera pars sciat vietum, altera vetricem?
Nimirum neque illi Scripturam sciunt, nec sua etiam mysteria curant.

V. Itaque nego minorem Syllogismi. Nam qua ratione iudicis nomen
tribuitur Normæ, eadem tribuantur ei quæ sunt iudicis partes, condemnare
iudicare, & similia. Atque adeo ipsi nominatum Scripturæ Ioannis 5. *Est qui
accusat vos Moës.* Nam hoc accusare, etiæ proprie luctum non sit iudicis,
tamen facile videtur omnes sumi hoc loco pro condemnare: quia non tan-
quam actor cum reo Moses cum Iudeis componi potest. Nam ipsi aduer-
sarii non diffitentur Scripturam esse normam, & quidam infallibilem, etiæ
non solam: Acculari autem à norma iudiciorum, siue à lege, quid aliud esse
potest nisi condemnari? Nam Mose nominari pro lege à Mose scripta, vix
admonendū videtur. Thomas in hunc locum: *Accusat autem eos Moës
dupliciter. Materialiter, quod ex hoc, quod prætergressi sunt mandata eius, sunt
accusandi: ad Rom. 4. Quicunque in lege peccaverunt, per legem iudicabuntur:
item accusat eos: quod Moës, & alii Sancti potestatem habebant in iudicio.
Maldonatus, Quomodo accusatur Moës: Quia ex ipsius libris in iudicio
convincentur.*

VI. Basilius Epist. 80. ad Euostathium medicum: *διατητῶς γε φ.* Et autem dicitur, verbum iudiciale. Etymologicum, *Δια-
τητος, κατατοῦ: ἀ διατητος, λιγενερ.* Glossarium vetus, *Διατητος, disceptator,
arbiter, interuentor.* Significavit igitur Basilius, has partes, quæ sunt pronun-
ciandæ sententia; competere Scripturæ: contra quam nostri putant Iesuitæ.
Et mihi vide, quæso, viri illius sancti sanctorum confidentiam. Erat illi nego-
tium cum Ariano de maximo religionis negotio: & prouocabat eos ad Scri-
pturæ iudicium. Quid videtur? An similis nostris Papistis, qui negant hanc
ipsam inter Catholicos & Arianos contoversiam, ex Scripturis indicari pos-
se? Imo negant Scripturam in illa Controversia posse pronounceare, vtra par-
tium vicerit. Denique cum prouocantur ad Scripturam, nihil habent anti-
quiæ quam ab ea defelere, vnde conquistus, & quidem curiosissime,
exceptionibus, & calumniis.

VII. Quod reliqua attinet, in iis hæc oporrerentesse vim argumenti:
Quicunque ita dicit sententiam, ut altera pars euidenter sciat se vicisse, alte-
ra le causa cecidisse; si diserte utramque partem suo proprio nomine com-
pellat. At hoc neque scriptura, neque Spiritus Sanctus per Scripturam facere
potest. Ergo ne potest quidam ita sententiam dicere, ut altera pars se euiden-
ter sciat, altera se esse vietam. At nos negamus maiorem. Nam haæ partiæ
non cuiuslibet sunt iudicis: sed tantum eorum, qui singulares Controver-
siarum circumstantias examinant: non autem eius iudicis, qui est norma, re-
gula, & lex iudiciorum. Neque inquam in illa quantumlibet bene ordinata
Repub. accidit, ut in legibus diferte legatur condemnatio Titii & Meui li-
gitantium.

C A P .

C A P. X V.

An Scripturam dirimat omnes Controversias.

I. Iudex supremus & generalis omnium Controversiarum, debet dirimere, vel posse dirimere omnes Controversias, quae oriuntur circa negotium religionis. At Scriptura Sacra non potest dirimere omnes illas Controversias, quae circa negotium religionis oriuntur. Ergo Sacra Scriptura non est generalis & supremus iudex omnium Controversiarum. Argumentum est eiusdem Gretser, sed & Gregorii de Valentia. Et ad minoris confirmationem, exempla colligunt de Pascha, utrum sit celebrandum die Dominica, an cum Iudeis decima quarta luna. De perpetua virginitate Mariæ: De Evangelio Nicodemi, & Epistola ad Philemonem, utrum sint in Canone: De autoritate Scripturae: De non rebaptizandis haereticis. De Sacramentis.

II. Respondeo, controversiis orientes circa negotium religionis esse vel de iure, vel de facto. Has versari circa particulares circumstantias. Illas vero in communib. axiomatis esse, vnde postea iudicetur singularia, postquam de facto constiterit.

III. De Controversis facti negatur maior. Exempli gratia, si dicat quis Omnis negans Christum esse verum Deum, est hæreticus: at Nestorius negavit Christum esse verum Deum. Ergo Nestorius est hæreticus. Controversia oritur potest non tantum de maiore, sed etiam de minore, vtrum Nestorius ea docuerit. At hanc Controversiam Scriptura dirimere non tenetur. Sic ex Scripturis habemus, nullum librum Canonicum mentiri: sed librum Sapientie, aut Maccabœorum mentiri non debent Scriptura docere.

I V. Quod attinet ad Controversias alterius generis, id est, iuris, dico minorem nisi blasphema illa Papistarum sententia, de imperfectione Scripturarum quam prolixè refutabimus *ouo 79*, cum ad eius proprium locum fuerit pertinuum; examinatis his ipsis exemplis, atque aliis plurimis, quæ varie à variis conquiruntur, inid tantum intentis, ut quoquo modo calumniam faciant Spiritui Sancto, in accusationem conuerteri Scripturarum, ut de sui temporis hæreticis loquebatur Ireneus.

V. Interea dico hanc esse regulam naturam, ut ex ea iudicentur, non tantum quae in ea continentur, sed etiam quae non sunt in ea. Nam quis nec sit in singulis scientiis ipsa principia esse normam, unde iudicentur omnia quae ad eas pertinent? & tamen singula præcepta non sunt in ipsis principiis: nisi forte ~~divinitus~~, & tanquam in semine: quomodo Hosius fatetur in Euangeliō contineri quæcunque sunt ad salutem necessaria. Leges etiam non habent in ipsis definitas omnes inter Titium & Meum ilites, explices, & explicite: & tamen à Iureconsulibus habentur pro regula: nimirum quia cum primum ipsæ particulares lites cōparantur cum legibus, statim eluet illud, *Quid iuris.* Hoc modo nos dicimus Scripturam sufficere ad omnia dijudicanda.

V I. Quidam enim Controversiae de rebus sunt, quæ vel proprie, & per se ad fidem pertinent: vel sunt contra fidem: vel sunt adiaphora, id est, in me-
dio positæ, ut neque sint contra fidem, neque propriæ & per se ad fidem perti-
neant; sed per accidens; quasi fidei sive religionis circumstantia, & appendi-
ces. Ad hæc autem tria rerum genera exacte iudicanda sufficit Scriptura. Er-
go & ad omnia.

VII. Nam quæ ad primum pertinent, omnia necessario constant ex Scriptura, vel ex disertis locis, ut sunt omnes articuli fidei comprehensi in Symbolo: vel ex consequentia eorum, ut auctoritas eius manifestetur, unde factum, ut veteres Patres singula sua dogmata tot constabiliant Scripturis. Ad hunc modum nos asserimus sola fide hominem iustificari. Nam iustificari quidem fide, totidem literis in Scriptura legimus. Sola autem fide, et si non sit ita expressum quæ Papistis est plausibilis occasio nostri calumniandi, tamen necessario sequitur ex Scriptura ut non magis necessaria sit conclusio, Sol lucet, ergo dies est. Nam cum excogitari non possint plures iustificationis causæ ex parte hominis, quam duæ, nempe opera & fides: certe exclusis operibus; quod diligenter ille facit Paulus pluribus locis, necessaria est solam fidem remanere.

VIII. Quæ sunt ordinis secundi, nonnulla quidem etiam diserte prohibita leguntur, ut veneratio imaginum, iustificatio ex operibus, & similia. Cætera negantur ex consequentia, quia pugnant cum dogmatis scriptis. Sic Catholici Christum negant ab impiis sumi, quia ipse Christus dixit, habiturum vitam æternam, quicunque carnem eius comedet, & sanguinem bibet: Ioan. 6. Sic purgatorium impugnant, quia negavit Paulus, nullum superesse regnum eius, qui sunt in Christo, 8. ad Romanos.

I. Nam in tertio genere, ea quidem, quorum institutio constat ex Scriptura, inde etiam facile iudicantur, Dies Dominica, Ieiunium, & similia. Reliqua autem ex generalibus censenda sunt axiomatis scriptis: cuiusmodi haec sunt. Prior. ad Corinth. 14. **Omnia decenter, & in ordine sicut sunt.** Ad Colos. 2. **Si mori tui cum Christo, liberi es ab elementis mundi, quid ut viuentes in mundo ruitibus oneramini? Nec attigeris, neque gasteris, neque contracturis: que omnia ipso usi pareunt, prescripta ex mandatis & doctrinis hominum.** Et si quis sunt alii.

X. Sic Pascha Iudaicum facile videmus non esse Christianis obseruandum. Cum enim Paulus dixit prioris ad Corinth. 5. *Pascha nostrum pro nobis sacrificatum est*: facile est colligere non idem esse Pascha Iudeorum. Imo generalius non esse religiose obseruandos dies, idem Paulus monuit ad Galat. 4. *Dies obseruatis, & mensis & tempora, & annos: metuo de vobis, ne frustra fastigatus sim apud vos.* Et 2. ad Colos. *Ne quis vos damnet ob cibum vel potum; vel respectu diei festi, aut nouilunij, aut Sabbatorum.* Quare concludimus eos iure fuisse damnatos, qui contenderent cum Iudeis Pascha esse celebrandum.

XI. Nec modo Nicena Synodus diem assignauit Dominicam: sed tanquam

non admittat; propter terciam in praesens ita eius fuerunt omnes recte, & habere. Ex quibus verbis apparet Nicenos Partes hanc Controversiam definitissime, non ex argumentis necessariis, cuiusmodi querenda sunt in articulis fidei, sed probabilitus, que locum habent in iis que pertinent ad decorum Ecclesie.

XII. De Mariæ virginitate, id docent Scripturae Sacrae, quod est ad fidem necessarium; Mariam virginem, hoc est, à viro integrum, ex Spiritu Sancto concepisse, deinde peperisse Filium Dei. Cetera vero, utrum ne in partu quidem apertus sit uterus, an etiam usque ad mortem viro intacta permanferit: illud curiose, nec scitis pudenter inuestigari credimus, hoc autem pie credimus: cum nihil sit in Scriptura, quod repugnet: et si non sit articulus fidei. Quia de alias.

XIII. Evangelium illud, quod circumfertur Nicodemus nomine, cuius sit, non magis certe ex Scriptura probari debet, quam sintne Aſſoſi quæ leguntur fabulae, aut aureus alius Apuleii. Sufficit argumentis necessariis euincit, ineptissime consutum somniū, non sine blasphemia inter Canonicos libros numerari posse. De Epistola ad Philemonem idem iudicium cum ceteris Caſuonicis, de quibus suo loco, ut de reliquis exemplis.

C.A.P. XVI

De hereticis prouocantibus ad Scripturam

I. Perique hæretici, si non omnes, prouocant audacissime ad Scripturam. Ergo Scriptura sola non est iudex, & norma omnium Controversiarum. Argumentum rursus est Gretseri, consequentiam probantis hoc syllogismo, Nullus reus, qui euidenter scit se damnatumiri, prouocat audacissime ad iudicem, à quo scit euidenter se damnatumiri. Sed hæretici sunt rei. Ergo non prouocarent ad illum iudicem, à quo euidenter scirent se damnatumiri.

II. Franciscus Cordubensis paulo aliter concipit: *Si, inquit, Dei verbum religiosis dogmata exponit, & controversias decernit, cum omnes seclarum purum Dei verbum sibi vendicent, quid est, quod adhuc in tanta rerum & verborum Controversia versantur? Quasi diceret: Quicunq*s*, iudex est omnium Controversiarum, eum qui sibi vendicant, nihil habent controv*er*si: at Scripturam & sibi vendicant haeretic*i*, & habent multas controve*ri*as. Ergo Scriptura non est iudex omnium Controversiarum.*

III. Respondeo ad vtrumque signatim. Ad Greserum, recte fuisse illi ab Hunnius negatum consequentiam. vt pote, quæ nullo nitatur rationis fundamento, alias oportet nullum esse iudicem, ad quem fiat prouocatio. Exempli gratia : Prouocabat Paulus ad Cæsarem, Actorum 25. an credimus , eam ob causam non fuisse Cæsarem Pauli iudicem : Imo contra , eo ipso constat fuisse, quia Paulus appellauit. Similique ratione eo certius constat omnium Controveteriarum iudicem esse Scripturam, quia ad eam prouocant, non tantum Catholici, vt Basilius, Optatus, atq; alii, sed etiam hæretici: quod non fieret, nisi vtrisq; notum esset; id ius esse Scripturæ.

I V. Probatio consequentiae est vitiissima. Primo, non probat id quod negabatur, quodq; possum fuerat pro argumento. Quod ut fiat manifestū, sic expleo syllogismū, quem Gretserus reliquerat imperfectum. Nemo ad quem ab hereticis prouocatur, est iudex omnium Controveriarum. At omnes hæretici prouocant ad Scripturam: ergo Scriptura non est iudex omniū Controveriarum. Nos maiorem negamus, quæ, quia nou erat expressa, ideo consequentiam nominabamus. Debuit igitur Gretserus probare hanc maiorię, ac proinde ex ea cōponere conclusionem posterioris syllogismi. Quod tamen non facit. Quis enim non videt, quantopere differant ha propositiones, *Nemo, ad quem ab hereticis prouocatur, est iudex Controveriarum: &, Hæretici non prouocarent audacissime ad illum iudicem, à quo euidenter scirent se damnatum iri?* Enim uero, etiam si neu prouocarent, tamen Scriptura est iudex, que inuitos etiam ac recusantes damnaret.

V. Secundo, huius secundi syllogismi maior non est certa. Prouocantur. s̄pē multi etiam ad eos iudices, à quibus certo sciunt se condemnandos, variis ob causas. Vel vt tanti temporis interea lucrum faciant, vt s̄pē etiam manifestorum criminum rei : vel vt nre sibi ipsis defuisse videantur : quomodo Paulus ad Caesarem, et si certo sciret, ex reuelatione, sic sibi testificandum esse Romæ, vt Hierosolymis, A. C. 23. & nostro tempore plurimi martyres, qui à sententia Ordinariorū prouocabant ad superiores, et si experimento didicissent æq; ab his, atq; ab illis in ignem coniici eos, qui Papismū improbarerent. Vel denique (ne omnia colligam) ut interea faxientur aduersarii firmiores, incautiores decipiantur: quod est frequentissimum hæreticis prouocantibus ad Scripturam, teste Tertulliano in Præscriptionib⁹.

V. Cæterum fieri potest, vt hæretici nesciant manifeste se damnatum iri à Scripturis: sed nihil hoc est: non enim queritur, quid illi sciant, aut nesciant, sed quid sit re verum, & apud Paulum legimus, ad Rom. 2. *Qui sine lege peccauerunt, sine lege quoq; peribunt: quamvis certum sit legem esse perfectissimam regulam operum.* Quinetiam Patres asserunt ignorationem Scripturarum esse causam hæreticon. Et Irenæus ita scribit lib. 3. c. 2. *Cum ex Scripturis arguantur, in accusationem convertuntur ipsarum Scripturarum, quasi non recte habeant, neque sint ex autoritate.* Quibus verbis, quis non videt significari, hæreticos statim atque pectipiunt leā Scripturis concinnari, respuere earū autoritatem? Ergo, cum non respuunt, necesse est eos non percipere se ab eis damnari. Illustratur id ipsum exemplo nostrorum Papistarum, qui, quia sentiunt, si cogantur, secundum Tertullianum, sua de Scripturis sistere, stare non posse, ideo nunquam ad eas prouocant, immo ferre non possunt, cum ad eas prouocantur.

non credent
VIII. Jam

DE CANONE FIDEI.

10

VIII. Iam ad Cordubensem: primo negatur maior: Nam & Iurisconsulti, qui easdem leges habent pro norma, siue iudice, habent tamen plurimas Controversias. Et ipsi Papistæ, et si omnes admittant suam Ecclesiam pro summo iudice Controversiarum, tamen in non paucis, non prosus consentiunt inuicem. Exempli gratia, quidam Papam Concilii subiiciunt, quidam præferunt. Quidam Papam esse posse hæreticum asserunt, quidam negant: Mariam conceptam absque originali peccato, non nulli asserunt: alii im-pugnant.

IX. Secundo, quæro, quomodo intelligendum sit illud vendicare: vere-
nam falso? Nam si vere, ut sit sensus, eos sibi vendicare Scripturam, à quo-
rum partibus vere stant Scripturam testimonia, negatur minor: nunquam enim sibi hoc modo hæretici vendicare poterunt Scripturatum: alioqui non essent hæretici: quia id hæreticum esse non potest, quod consentit Scripturis. Sin autem non vere, sed falso concedit hæreticos sibi Scripturam vendicare, tunc negabitur maior: non enim verum est, eos, qui quoctunque tandem modo siue vere, siue falso vendicant iudicem Controversiarum, nihil habere controuersum.

C A P . XVII.

De Obscuritate regule, & eius interpretatione.

I. **N**ulla omnium Controversiarum regula est obscura. At Scriptura sa-
cra est obscura: ergo non est regula omnium Controversiarum. Ar-
gumentum est Gregorii de Valentia, *Sententiam* (inquit) eius autoritatis, cu-
sus de omnibus rebus iudicium est, apertam oportet esse, ut ab omnibus fidelibus
commodo possit intelligi. Maiorem probat, *Si non ita perspicue ac plane au-
toritas illa doceat, non ad eam rem valebit, cuius causa diuinitus instituta est: nem-
pe ut omnes, nisi nimium velint esse cæci, facile cognoscere possint, quid ex fide cre-
dere debeant, quid tanquam fidei contrarium repudiare.* Et hoc ipsum rursus.
*Quomodo enim conscientia acquiescat, aut in animum aliquis inducit, certo &
absque illa hesitatione, id credere, quod scire clare ipse non possit, ab aliqua autho-
ritate proponit & trahit, quam sibi persuadeat esse infallibilem?* Minorem ita
confirmat, *Iam vero sententia Scripturae de maximis etiam fidei questionibus, ita
obscura & difficilis ad intelligendum est, ut homines etiam bene literati, nedum
vulgares fideles, in eius inquisitione facile allucinentur, ab eaque aberrent.* At-
que hunc sermonem postea prosequitur fusissime variis corrogatis argumen-
tis, per totum cap. 2. lib. 5. Analyseos.

II. Respondeo primum ad minorem; suo loco & tempore tractandam
esse quæstionem de obscuritate Scripturæ, qua iam pridem nouimus Papistæ,
& in Papistis præcipue Iesuitas, egregie abuti tanquam *μεμαντική*, ad
absterrendos à libris Canonis Chiristianos: non secus ac apud Plautum in
Mostellaria, sceleratus T ranio terrifica monstra ait videri in adibis, senem ut
ludificaretur. Sed ea nos terriculamenta, fauente Deo, facile amouebimus,
cum eo fuerit deuentum. Interea sufficiunt nobis luculentissima Augustini
Patris piissimi, id est, nihil minus quam Iesuitæ, verba ex c. 9. lib. 2. de Doctrina
Christi. *In his quæ aperie in scripturis positæ sunt, inueniuntur illa omnia, qua
continent fidem more que viuendi, spem atque charitatem.* Item hæc Chrysostomi,
homil. 3. in 2. ad Thessal. *πάντα στο φύσιν την θείαν την φύσιν την θείαν την φύσιν,*
πάντα την αγαγούσα δύλα. Omnia sunt dilucida & recta, qua sunt in diuinis Scripturis: manifesta sunt, quæcunque sunt necessaria.

III. Sed nunc, nego maiorem. Re vera enim obscuritas aut perspicuitas
non est de natura regulae: sed tantum certudo, & authoritas: nempe, ut
certum sit eam esse alienam ab omni errore: esleque per se certum quicquid
ab ea habetur. Hæc duo si in Scriptura esse ne aduersari quidem, quantum
libet Iesuitæ negare possunt, non habent, vnde negent esse regulam, ac pro-
pterea iudicem Controversiarum.

IV. Illud autem probatur; quia primo, regulæ natura est in rebus ipsis:
obscuritas vero pertinet ad modum & rationem tradendarum rerum, quæ
multis circumstantiis variari potest, rebus iisdem manentibus, nam quem-
admodum unum idemque præceptum est, seu Latine, siue Graece, siue He-
braice dicas, *Non occides*, et si linguae sint aliae aliis obscuriores: sic nulla ratio
efficere potest, ut non sit isthac prohibito cædis regula, secundum quam iu-
dicari debeat homicidæ.

V. Nec tantum linguarum varietas, sed etiam in eadem lingua phrasium
diuersitas, confert aliquid ad perspicuitatem, vel obscuritatem. Sic aliquando
obscuriores sunt figuratae, quam propriæ dictiones: & tamen non amittunt
propterea regulæ autoritatem. Eucharistiæ institutionem regulam esse,
non tantum nos fatemur, & Papistæ contendunt, sed Paulus etiam ostendit,
cum, Corinthiorum defectus ut corrigeret, eam recitauit, & tamen in ea in-
stitutione, non tantum nos contendimus figuratum esse, *Hoc est corpus meum*,
sed ne Papistæ quidem negare possunt, hæc saltem non esse propria, *Hic ca-
tit est nouum Testamentum in sanguine meo.*

VI. Secundo, obscuritas plerumque non est absolute in re ipsa, aut in
modo tradendi: sed relate, habita ratione variorum ingeniorum, adeo ut v-
num idemque sit huic quidem perspicuum, illi vero obcurum, cum alias ob-
causas, tum ob maiorem minorem profectum: & in Ecclesia secundum
mensuram gratiæ Dei cuilibet distributæ: vt Paulus ad Philip. 3. *Si quid ali-
ter sentitis, hoc quoque Deus vobis reteget.* Itaque, si quæcunque obscura sunt
ea non posint dici regula, tum sane accideret, ut vnum idemque præceptum
vniquidem, à quo intelligeretur, esset regula, alteri vero minime: ac si pro
vanis personis amitteretur, aut acquireretur auctoritas regulæ. Quod est ab-
furdissimum. Quis enim audiuit vñquam, regulam ab iis, quibus regula est,
habere, ut sit regula?

VII. Tertio ipsa experientia docet, in regularum censu, multas nume-
rari, quæ sunt obscurissimæ. Nam cum nulla lex non sit regula, sciunt tamen
Iurisconsulti in suis legibus infinitos esse gryphos, quas tamen nondum anti-
quarunt, aut etiam antiquare cogitant. Atque adeo, ut si minus ipse Gregori-
rus, certe reliqui Papistæ Scripturam agnoscunt pro regula, et si non solam:
quantumlibet acculent eam nimia obcuritatis, & que ac Gregorius.

VIII. Ad primam confirmationem, nego regulam, si non facile doceat,
non tunc vtile ad id cuius gratia instituta est: falsumque asserto, quod Gre-
gorius supponit, tanquam à se probatum libro Analyseos, in eum finem insti-
tutam esse regulam fidei, ut omnes nisi nimium velint esse cæci, facile cognoscere
possint, quid sit tenendum. Neque sane quod posuit, demonstrare po-

tuit: immo ne demonstrare quidem aggressus est. Disputavit enim duntaxat regulam huiusmodi esse debere, ut ad omnem quæstionem extendatur, nec quicquam relinquatur, quod ex ea non quæat solvi. Quæ quidem illi disputatio en*de obscuris* conquisita est: quæ enim habet aduersarium?

IX. Sed non sufficere dicimus, si ex regula certo cognosci possit, quid
sit tenendum. Id autem fieri, aliquando facilis, aliquando difficultius. Nam
quæcunque totidem verbis Scriptura definitur, ea sunt facilima: exempli
gratia, Deum creare cœlum & terram. Quæ vero non sunt expressa conce-
ptis verbis, paulo difficultius eruantur: sed eruntur tamen, & quidem variis
gradibus. Spiritum Sanctum esse adorandum, non lego totidem verbis: sed
constare tamen ex Scripturis tam certo asserto, quam aliud quicquam: &
quidem non difficulter. Paulo fortasse difficultius Humanam Christi naturam
non subsistere nisi in diuina: sed tamen singula conferendo, tandem euincitur.
Animam esse immortalem, non lego diftere in veteri testamento, quod
etiam Perronus Tilenus obiciebat, ut probaret Scripturæ imperfectionem:
sed elicitor ex infinitis (ut ita dicam) veteris Testamenti locis.

X. Ad secundam confirmationem, qua hæc prior fulciebatur, concedo,
non posse absque hæfitatione id credi, quod non clare sciri possit esse ab ali-
qua auctoritate infallibili. Sed inde nego confirmari eam facilitatem, de qua
est quæstio. Non enim idem est clare scire, & facile scire. Nam etiam quæ
multo labore ac sudore, id est, difficile discuntur, ea clare tandem scuntur ac
certo. Sic ex quo intellexerunt fideles illud, *Ego & Pater unus sumus*, signi-
ficare essentia identitatem, et si cum aliqua difficultate propter Arianorum
sophismata, tamen iam & clare, & certo scuntur *τὸ εἶμας*, esse ab auctoritate
infallibili.

XI. Huic vicinum argumentum Lorichii. Nulla lex, de cuius sensu du-
bitatur, seipsum declarare, & sententiam dicere potest. At Scriptura Sacra est
ipsa lex, de cuius sensu vel intelligentia dubitatur. Ergo non potest de se ferre
sententiam, siue iudicare quis senior sit sensus. Et maior probatur: quia hul-
la lex ipsam interpretatur: sed opus habet doctissimis viris.

XII. Respondeo, legis nomen propriæ dici de singulis capitibus: non
autem de toto corpore legum: nisi improprie. Si nemo dixit vñquam legem
Solonis, aut Draconis, aut duodecim tabularum: sed leges. In Ecclesia ta-
men vñs contra inualuit: non solum enim leges Decalogi dicuntur decem,
sed etiam totus ipse Decalogus, lex; immo vero etiam quinquelibri legis. Itaq;
ad Syllogismum respondeo, Minorem esse falsam, de lege dicta priori sensu
id est, pro singulis legis capitibus. Non est n. verum totam Scripturam esse v-
num aliquod caput legis, definiens rem aliquam. Quod si priori sensu le-
gem sumat, distinguo legem, de cuius sensu dubitatur. Nam id intelligitur
vel vñuersaliter, ut eius legis nulle sint partes, de quarum sensu non dubite-
tur: vel *άδιοεσσις*, ut eius legis nonnullæ sint particulae, quarum interpretabi-
verratur in dubium. Illo sensu negatur assumptio. Sunt enim quam plurima
capita Scripturæ, quorum sensus certus. Altero autem sensu negatur maior:
nihil enim obstat quominus perspicua capita lucem præferant obscuris: quo
modo veteres senserunt.

XIII. Nam quod ex cipit, hanc locorum collationem non fieri à Sacra
Scriptura, sed à viris doctissimis, & in Scripturæ lectione exercitatisimis. Ita-
que non leipsam, sed eam Doctores interpretari: hoc nullius est momenti:
quia enim iis viris doctis iidem loci, qui comparantur, non extrinsecus assu-
muntur, sed ab ipsa Scriptura sufficiuntur, ideo recte dicitur Scriptura se-
ipsum interpretari. Atque ita loqui solent omnes: & merito. Nam tum viri do-
cti, non sunt nisi instrumenta quædam erudiendi sensus ex locorum compara-
tione. Concurrunt autem in eodem opere, causa præcipua, & causa instru-
mentalibus. Sic panis alit, & diues alit pauperem. Sic Spiritus Sanctus docet fide-
les, & Pastores docent fideles. Nempe Spiritus per Pastores. Ineptum est i-
gitur, si quis dicat, Docti viri è Scriptura sumunt Scripturæ interpretationem:
Ergo Scriptura scire non interpretatur: Sed Docti viri eandem interpreta-
tur: Imo vñrumque verum est.

C A P . XVIII.

An Scriptura sit accommodata ad omnes errores cauendos.

I. Regula, quæ ad iudicandas omnes fidei quæstiones diuinitus est insti-
tuta, proculdubio accommodatissima est ad cognoscendas & cauendos
errores omnes fidei contrarios. At Scriptura Sacra sic omnino composita
est, ut experientia etiam doceat, eam per se solam, non tam regulam accom-
modatam esse ad declinandos omnes errores, quam arcano Dei iudicio esse
velut lapidem offendionis, & in tentationem pedibus insipientium, ut qui ve-
linet ea sola niti, facillime impingant & errant. Vnde enim illi errores existunt
nisi de Scripturis male intellecti? Aut qui fieri potest, ut quæ doctrina tam
facile ab hominibus adulteratur, ut in patrocinium omnium errorum aduo-
catetur, eadem sit accommodatissima, aptissimaque regula ad reiciendum om-
nes omnino errores. Non magis certe hoc stare potest, quam si quis dice-
ret, accommodatissimum remedium ad recte videndum, ex quo accideret
omnes cæcutire, quæcunque fierent cæci.

II. Deus bone! tantumne inter Christianos blasphemiam! Eneget alii-
quis Papistas in accusationem conuersti Scripturarum? Et neget aliquis Pa-
pistas esse hæreticos? Horri profecto hæc legens & reuocai in mentem
ista apud Pamelium, annot. 237. in Tertulliani prescriptiones. *Poteri, gra-
tia, & pereleganti metaphora, Scripturam vocarunt ceream, eiusque cereum
natum dixerunt, quia possit ad libitum quæcunque flecti. Tam facile est enim, imo
facilius est ad res profanas & impias probandas detorquere sanctam Scripturam
quam facile est ex pedibus ac semipedibus, aut Penthemimeribus Virgilianis ep-
ithalamias seu quiduis aliud in unum congerere.* Nau. 172. K. 1. nov. Sed ar-
gumentum est Gregorii de Valentia, *ωνλογία* descriptum: quod ita per par-
tes dispono. Primus Syllogismus, Omnis regula fidei est accommodata ad
omnes errores vitandos. At Scriptura non est accommodata ad omnes erro-
res vitandos. Ergo, Scriptura non est regula fidei. Maior per se patet. Minor
probatur duabus Argumentis. Primum continetur hoc secundo syllogismo:
Quæcunque Scriptura, arcano Dei iudicio, est velut lapis offendionis, ut qui
velint ea sola niti, facillime impingant, & errant: ea non est accommodata ad
cauendos omnes errores. At Scriptura est huiusmodi. Ergo non est accommo-
data ad omnes errores cauendos. Probatur minor tertio syllogismo, Quæcun-
que Scriptura est eiusmodi, ut ex ea male intellecta oriantur omnes errores,

ea est lapis offensionis. At Scriptura est eiusmodi. Ergo est lapis offensionis. Alterum argumentum ad minorem primi syllogismi, hoc quarto continetur, Nulla Doctrina, quae tam facile adulteratur, ut in patrocinium omnium errorum aduocetur, est accommodata ad errores omnes vitandos. At Scriptura Sacra Doctrina est eiusmodi. Ergo non est accommodata ad omnes errores vitandos.

III. Respondeo, negari minorem primi syllogismi. Et contra verum esse, Scripturam omnino accommodatam esse ad omnes errores refutando, ideoque vitandos. Quia enim sufficit ad omnem veritatis confirmationem: sic enim Athanasius pronunciauit *αντεγνησθετος των αλληλοις αντιτασθαι*; qua de re alias, hoc est, in controversia de Perfectione Scripturae. Et tecum iudex est sui & obliqui. Ergo Scriptura, eo ipso quod sufficiat ad veritatis praecognitionem, sufficit etiam ad omnium errorum refutationem. Qua de rursus plura in eadem Controversia. Et si verum est, quod Veteres afferbant, ex Scripturarum ignoracione haereses originem ducere: tum contra verum erit ex ea rursum cognitione, haereses omnes fugari.

IV. In secundo syllogismo lapis offensionis distinguendus est. Dupliciter enim dicitur, vel per se, vel per accidens. De lapide offensionis per se conceditur maior: sed negatur minor. Est enim Scriptura vere salutaris doctrina: immo lucerna pedibus nostris, testa Davide, ut paulo ante vidimus: quia eius beneficio habent fideles, ne offendant in viis suis; ut notabant ad eum locum interpretes. Sunt autem haec prorsus contraria; ut nullo modo possit, quae lucerna est pedibus nostris, esse eadem per se lapis offensionis.

V. Iam vero de lapide offensionis per accidens, conceditur minor. Quidni enim id confiteamur de Scriptura, quod de ipso Christo certissimum est? *Lucas 2. Positus est iste in casum επι resurrectionem multorum.* Esse autem sic intelligendum confirmatur ab ipso tertio syllogismo; qui oriri omnes errores afferit, non a Scriptura simpliciter, hoc est, ab ea Doctrina, quae continetur in Scriptura: sed a Scriptura male intellecta, hoc est, ab ea Doctrina, quae non est in Scriptura: & ut loquitur Clemens Papa apud Gratianum dist. 27. ex sensu extrinsecus alieno, & extraneo.

VI. Sed negatur maior. Quemadmodum enim Christus, etiam per accidens sit lapis, ad quem multi offendant, nihilominus est vera, & quidem solus, causa salutis creditibus in eum. Sic Scriptura, etiam si plurimi torqueant ad proprium interitum, est tamen Doctrina prorsus vera, sancta, & diuina: ac proinde ob eum abusum non potest deturbari de sua auctoritate, ut definit esse regula fidei.

VII. Est etiam falsum quod Gregorius afferuit, eos, qui sola nituntur Scriptura, facile impingere. Nemo enim errans sola vitetur Scriptura. Nam qui ea sola nititur, ex ipsa Scriptura sensum capit veritatis, ut idem Clemens docebat faciendum. At non faciunt, sed extraneum inferunt aliunde, vel a se inuentum, vel ab alii acceptum, ut Papistae, qui, exempli gratia, eum locum *Matthaei 26. Bibite ex hoc omnes*: non ex nativo sensu explicant, sive ipsum verborum, quae mandatum significant omnibus presentibus, ut biberent de calice consecrato: sive aliorum locorum, ut *Marci 14. Biberunt ex eo omnes*, unde constat id factum, quod verba mandati significabant, & prior ad Cor. 11. confirmatur, *Quotiescumque ederitis panem hunc, & poculum hunc biberitis.* Sed inferunt in eum sensum quandam desumptum ex praxi sue Ecclesiæ, que hoc habet, ut nemo bibat præter unum: ut iam sensus sit, *Bibite ex hoc omnes*: id est, is tantum bibat qui consecrat. Hi sane non sola nituntur Scriptura: sed Scriptura & traditione: vel potius Scripturam ex traditione *Ἑρμηνείᾳ*, ut loquitur Petrus.

VIII. Quarti syllogismi etiam non difficilis solutio, primo, falsa est minor: quia fieri non potest, ut Scriptura Doctrina adulteretur: et si fieri interdum possit, ut eius verba in alienum sensum detorqueantur. Differunt enim verba, & Doctrina, tanquam signum & res significata: & signa quidem aliquando sunt *πλάνης*; ideoque possunt varie intelligi: sed eius tamen qui locutus est sensus non potest esse non vnicus. Sic, cum legimus, *Verbum aro factum est*, Ioannis 1. possunt quidem verba, si ipsa nuda considerentur, intelligi vel de assumptione, ut apud Catholicos, vel de confusione, ut apud Eutychianos: sed fieri tamen non potest, ut verus eorum verborum sensus sit hic posterior, quo euincitur ex aliis locis; quantumlibet omnes Sophisticæ negotios intendant hereticos. Si ergo non potest alias esse Scriptura sensus, non potest eius Doctrina adulterari.

IX. Secundo, ne ipsa quidem verba detorqueri possunt omnia: sed tantum quædam. Nulla enim est heresis, quæ totum corpus Scripturæ accommodare possit, ita ut eius mendacis conueniant quæcumque leguntur. Nam remanent, aut quidam, aut certe multo plures loci integri, ut nullo artificio obscurari possint: ex quibus deprehenditur reliquorum falsatio. Sic Tertullianus de *Resurrect. carnis*, c. vlt. *Prisina* (inquit) *instrumenta quædam materia illis evidenter subministrasse: & ipsas quidem iisdem literis recognoscibilis.*

X. Itaque distinguo: Doctrina enim Scriptura, sive potius verba, adulterari dicuntur, vel *ὅλως*, ut tota Scriptura errori fauet: vel *διατάξις*, ut eius tantum partes detorqueantur. Si *ὅλως*, negatur minor: quia id accidere Scriptura nunquam potest. Si *διατάξις*, negatur maior: quia, si ex aliis locis reuinicitur alicuius loci depravatio: Ergo Scriptura non fauet ulli errori, neque in eius patrocinium adduci potest: propterea hoc argumento non potest spoliari auctoritate regulæ.

CAP. XIX.

De Prophetia propria interpretatione.

I. Argumentatur etiam Gregorius ex I.c. Epist. Petri post. *Quod omnis Propheta Scripturæ propria interpretatione non sit.*

II. Hic primum eos refellit, qui censent mentem esse Apostoli, nullum Scripturæ locum interpretandum ex ingenio proprio, non collatis & consultis aliis locis. Refellit autem duobus argumentis. Primo, quia id nullus putauit hereticorum: ac proinde non fuisset opus tam serio monere. Secundo, quia si vnuim aut alterum locum, ingenio sensuque proprio interpretari non licet, multo minus plures, inter quos, collatio constituitur.

III. Deinde suam ipse profert expositionem priuato suo labore, atque proprio studio, quacunque demum ratione, atque adeo ne ex ipsa quidem Scriptura, Doctrinam Scripturæ certo ac infallibiliter in controversis quæstionibus intelligere posse: sed opus esse, ut discat ex aliqua alia auctoritate in Ecclesia, communis, per quam Spiritus Sanctus communiter loquatur, o-

mnesque doceat. Ratio est, quia, quemadmodum non auctoritate humana sed diuina loquitur in Scripturis sunt sancti Dei homines: ita etiam non humana ac propria industria huius vel illius hominis, vel modo ne ex ipsa quidem Scriptura, sententia Scripturæ certo cognoscenda est, sed ex aliqua auctoritate item diuina, per quam ipse Spiritus Sanctus sit tertissimus Scriptura interpres.

IV. Respondeo primum de interpretatione: deinde de vi argumenti. Quod attinet igitur ad Apostoli verba, constat sensum esse, non magis humano ingenio exponi, quam primo proponi Prophetas. Et in id compitare aut omnes, aut plerique omnes interpretes: facileque conicitur ex verbis sequentibus. Non enim libidinosa auctoritas est olim Propheta: sed acta à Spiritu Sancto loquuntur sunt sancti homines Dei. Quasi dicaret, artes liberales, scientiasque altiores, ut invenire sunt primum, ideo in agnatione humani ingenii, ita posse explicari sola clusus ingenii virtute, seipsum colligentis ac necruos intendentis. Exempli gratia: Non expectanda est aliqua particularis & extraordinaria Spiritus gratia ad intelligendos Aristotelis libros, obscuros alioqui, Quia ne Aristotelem quidem acsifit Spiritus: quantumlibet suos acromaticos iactet apud Aulum Gellium, *τὸν οὐρανὸν τὸν εἰρηνικόν*, neque editos neque non editos: at Pauli Epistolas ille nunquam recte interpretabitur, qui sola sui ingenii virtute nixus ad eas accedit: ratio est, quia Paulus, non minus quam Petrus, ea, quæ scriptis, habuit, non à carne aut sanguine: sed à Patre, qui est in celis. Vnde Caietanus in eum locum, *Inter scriptas scientias, & scriptas Prophetias differentiam tangit*; penes hoc, quod vir doctus ea, quæ in lumine intellectus agentes apparent, iuxta propriam interpretationem, & docet & scribit. Propheta autem, ea, quæ sibi sub lumine diuina revelationis apparent, non secundum proprii iudicij interpretationem & dicit & scribit.

V. Hæc sunt absque controversia, sed non perinde quæ Gregorius disputat. Nam primo, non recte refellit priorem interpretationem affercatum non esse singulos locos seorsim, & per se interpretandos ex ingenio: sed ex collatione cum aliis. Et miror, autem profiteri nullum hereticorum putasse Scripturas, & seorsim, & ex ingenio proprio expoundendas: nam utrumque prorsus constat ex veterum querelis. Tertullianus aduersus Hermogenem, c. 19. Occasionem sibi sumpsit querendam verborum: *vi hæreticos fere mose est, simplicitas quoque torquere.* Clemens Alexandrinus Stromat. 7. elamat eos excerpere nonnulla, *τὸν ὑφέντος τὸν οὐρανὸν τὸν φυσικὸν τὸν αὐτοῦ*; aliter quam poscit contextus, & corpus Prophetæ. Theodoretus paulo ante, *μηδὲν προσθέτει τὸν τὸν οὐρανὸν τὸν φυσικὸν τὸν αὐτοῦ*, nudum aliquod effatum recusum ex propria serie, detorquere ad suam confirmationem, *τὸν θεολογικὸν ἀγρίσιου λόγου, τὸν τὸν οὐρανὸν τὸν φυσικὸν τὸν αὐτοῦ*. Non ipsos subiungentes se manifesto sensui: sed ad proprii ingenii arricium malum vi pertinentes syllabas. Sic illi, sic alii complures: ne in re clara multis testes non necessarios corrogem.

VI. Esse vero legitimam consequentiam, si vnum aut alterum locum ingenio sensuque proprio non licet interpretari, ergo multo minus plures inter quos collatio initituitur, absit ut nullus neget fana mentis. Sed velim mihi, aut ipse Gregorius, aut pro eo acutior aliquis Jesuitulus, ostendar, quid ea faciat aduersus eam, quæ impugnabatur, verborum Petri interpretationem. Aut, si id difficultius est, saltet quid contra eos faciat, qui afferunt Scripturam esse controversiarum regulam. Ego enim videre non possum.

VII. Contra autem vere credo hoc loco indicari eam interpretationem Scriptura, quam nos virginem, quam Jesuita oppugnat. Nam quia oportet esse à Spiritu Sancto, quæcumque tandem proferetur. *πιλυσις*: necesse est hanc rurab inspiratione, vel ordinaria, vel extraordinaria. Extraordinaria, ut cum Daniel intellexit, somnia regis eorumque significationem exposuit. Sed hæc ratio nunc nulla expectatur: & iampridem cum Montani paracletο *τὸν καρπούς*. Prophetias valere iussit Ecclesia.

VIII. Restat igitur ordinaria; quam quis neget è Scriptura peti? Certe ipse Daniel, eti Propheta, perindeque alias non indigens habitus reuelatione extraordinaria, tamecum profiteretur intellectus numerum annorum septuaginta, de quo factus est sermo Domini ad Hieremiam Prophetam *ex libro*: id est, annorante sic Iunio, tum Prophetarum Iirmeia, quibus annorum numerus fuerat praesinitus, tum historiis temporum, quæ à deportationis initio effluxerant. Nec alia causa erat Beroensibus comparandi cum Scripturis predicationem Pauli: aut Paulo Timotheum hortandi, ut attenderet lectionis cap. 4. prior. Epist. autenique affirmandi Scripturam vileni esse ad instructionem, redargitionem, & reliqua: ut homo Dei esset *ἀπόστολος των επικριτών*; perfectus, ad omne opus bonum perfecte instructus.

IX. Sed in interpretatione Gregorii hæc reprehendo. Primum, quod *αὐτὸν τὸν οὐρανὸν τὸν φυσικὸν*, substituerit proprium laborem: quasi negat Apostolus, vel modo cuiquam laborandum: ut Scripturam intelligentiam adipiscatur. Quod contra semper factum est: imo etiam preceptum à Domino, cum diceret, *Ιδοὺ με γένους, Scrutamini Scripturas.* Est enim scrutari, aliquid magna diligentia ac solicitudine querere. Verus Glosarium, *ἱερος, Scrutor, rīmor. Fictus, Ramari, valde querere, ut in rīmos quoque, Etymologicum magnum,* *εἰς διώριτην τὴν τὸν εἰρηνικὸν τὸν αὐτοῦ*: *Qui scrutatur, multum in inquirendo agat.* Prætero Augustinum, multa de hac diligentia præcipiente in libris de Doctrina Christiana.

X. Deinde, opponuntur tanquam dissentanea, quæque se inuicem tollant, hinc quidem labor priuatus propriumque studium ex ipsa Scriptura. Ille vero, auctoritas in Ecclesia communis, per quam Spiritus Sanctus communiter loquatur, & omnes doceat. At hoc sine factum est. Nam neque priuatus labor, propriumque studium, opponenda fuerunt ei auctoritati, cui potius subordinantur: & Scriptura, eti capiā communis auctoritas in Ecclesia, per quam Spiritus Sanctus omnes doceat.

XI. Tertio, quis non miretur huius hominis tyrannidem, qui cum alienam sententiam adeo refellar frigide, suam tamen obrutat nullo confirmatione arguento, *εἰς τὸν πρώτον τὸν οὐρανὸν τὸν φυσικὸν τὸν αὐτοῦ*, ut de sui temporis hereticis Theodoretus loquebatur: Quasi vero, tantam sibi compararent in orbe pietatis, doctrinæque famam Iesuitastri Loyolæ, ut quicquid excrete libuerit, vnum nobis supererit *αὐτὸν τὸν*.

XII. Iam nō argumentū hoc esse dico, sed mērā *μητρός οὐρανὸν τὸν φυσικὸν τὸν αὐτοῦ*. Cū n. quæstio sit, utrū Scriptura sit regula omni Controversiarū, iste mihi de Scripturarū interpretatione liceat mouet, negans eis interpretandos proprio labore. A hæc alia est Controversia, de qualuod tandem tempore avendū est.

XII. Nec

DE CANONE FIDEI.

12

XIII. Nec sequitur, si non sit à quoquam sic interpretanda, non esse regulam fidei. Enim uero quomodo cunque tandem quis interpretetur, siue ex inspiratione extraordinaria, ut olim Prophetæ & Apostoli: siue ex auctoritate Ecclesiæ, ut volunt Papistæ: siue ex diligentí collatione locorum, ut nos contendimus: quia tamen interpretari nihil est aliud, quam iudicare genuinum sensum eorum verborum qua leguntur: & cum sensum oportet esse intrinsecum, hoc est, non violenter aliunde illatum, sed ipsi Scripturis, ut ita dicam, ἐν τῷ φύσει, ab iisque deceptum: ideo interpretatio Scripturæ, et ipsa Scriptura: ac proinde propter interpretationem nihil amittit illuc de sua auctoritate.

CAP. XX.

An Scriptura doceat omnes & singulos, & de obedientia Ecclesiæ debita.

I. **S**i Scriptura est regula fidei, ergo per Scripturam solam Deus omnes ac singulos de rebus fidei sufficienter docet. At Deus sufficienter non docet omnes per Scripturam solam. Ergo Scriptura non est regula fidei. Argumentum est rursus Gregorii de Valentia; c. 47. lib. 5. Analyseos: ubi tamen illud coniicendum reliquit ex capituli titulo, non autem explicuit in contextu.

II. Probat vero minorem diligentius. Quærendum est (inquit) utro modo Deus doceat per solam Scripturam. Nunquid ita omnes ac singulos docet per solam Scripturam, ut nequeant omnino ipsi falli, dum iudicant se aliquid in fidei questionibus didicisse ex Scriptura diuinitus? Nam vero ita, ut permittat eos in huiusmodi iudicio quandoque falli? Primum dici non potest: quia oportet haereses esse: & sunt ob Scripturam male intellectam. Posteriori autem modo, non satis bene consuluisse hominum saluti Deus.

III. Respondeo, primum negari consequentiam argumenti, quam ille nulla ratione fulciuit. Nam eti ad docendos singulos fideles, Deus adhibeat alia instrumenta præter Scripturam: nimirum Pastores, & Doctores, hoc est, ex idiome papisticæ, Ecclesiæ: tum alias ob causas, tum quia non omnes possunt per se Scripturas intelligere: ut accidit Eunuchus regina Candaces, Act. 8. qui à Philippo accepit sensum Esaiæ: tamen, quia Scriptura fundatum est Doctorum; propterea non minus Scriptura est regula fidei.

IV. Secundo negatur assumptio. Nam si omnia ad fidem necessaria Deus comprehendit in Scripturis; & ita comprehendit, ut nihil habeant admixtum falsi. Ergo necesse est fateri, Deum per Scripturas sufficienter docere. Antecedens autem posteriorē partem ipsi fatentur aduersarii, priorem nos aliquando probabimus proprio loco.

V. Ad probationem respondeo, distinguendum esse inter docere, & discere, quorum illud est Dei, hoc vero hominum. Aberrat igitur à scopo Gregorius, quando, cum probare debuisset Deum non sufficienter docere, tantum ostendit homines, non sufficienter discere. At qui ne inter homines quidem illa est Doctoris culpa, si non proficiant discipuli, aut seigniores, aut habetiores. Quis igitur audiebat Deum accusare, si Scriptura non benenos varamur? Imo esto potius omnis homo mendax.

VI. Restat alterum Gregorii argumentum: Si ex Scripturis solis distingua esset fides, non oporteret, ex diuino mandato, Ecclesiæ in credendo obediare, illius iudicio prorsus acquiescendo, eique submittendo iudicium proprium. At posteriori absurdum. Ergo & prius. Consequentia ratio: quia licet semper illi refragari prætextu Scripturæ. Consequentis absurditas inde patet, quia veram & Christianam fidem, cum quadam obedientia mentis, nempe erga Ecclesiæ, per cuius os Deus loquitur, & auditur, coniunctam esse necesse est.

VII. Respondeo, primum in Antecedente, ambiguum esse illud, ex solis Scripturis fidem disci. Vel enim excluduntur media alia omnia præter Scripturam: vel tantum alia principia, aliaeque regulæ: ut sit sensus, ex sola Scriptura, tanquam summo principio, aut certissima regula, fidem esse petendam. Prior sensu concedimus totum argumentum. Neque enim adeo insaniimus, ut negemus quod nos Scriptura disertissime docuit, datos esse Apostolos, Prophetas, Euangelistas, Pastores & Doctores, ad adificationem corporis Christi, donec euadamus omnes in unitatem fidei, quarto ad Ephesios. Quod si quos nouit Gregorius hæc impugnantes, agat sane cum illis, denobis omnino securus: qui scimus, non tantum ab Ecclesia, id est, ab omnibus simul Pastori bus, sed etiam à singulis: nec tantum à Pastori bus, sed etiam à priuatis fidelibus descendam esse veritatem. Nam & hoc sèpe accidit.

VIII. Paulus n. de mulieribus prior, ad Cor. 14. Quod si quid dicere velint, domi viros suos interrogant. Et Act. 11. illi, qui dispersi fuerant ex oppressione orta, ob Stephanum, loqui sunt Gracis, euangelizantes Dominum Iesum. Indos Aedesi & Frumenti primi ad fidem conuerterunt: Iberos etiam una muliercula, teste Socrate lib. 1. c. 15. & 16. Quid? nonne etiam fingunt Pastore à sua Catharina, non tantum suis Maxentium obiurgatum publice, sed etiam quinquaginta Philosophos, tum vxorem Maxentii, & Procopium ducenti exercitus, ad fidem Christianam conuersos?

IX. Posteriori autem sensu, distinguimus obedientiam. Nam alia est absoluta, propter summam iubentis auctoritatem, quæ sit omni exceptione maior. Et sic concedimus argumentum. Neque enim probamus cæcum illud obedientiæ genus, à Iesuitis recens excogitatum, ut sit iuxta prouerbium, mali corui malum ouum; quo volunt absolute & simpliciter, atque adeo cæcum inferiores pendere à superioribus, *καταστήσονται* (ut verbis utar Theodoreti) *της μηδέποτε ἀγνώστων τῆς ιδείας μηδὲν εἰπεῖν*: præcipientes auribus quidem audiare, corde vero non intelligere, Nimirum, ut sint cæci cæcorum duces. Certe, *οὐδὲν αἴσθησεν, οὐδὲν γνωρίσειν*. *οὐδὲν εἰπεῖν*, inquit Chrysostomus in Acta homil. 23. Non est viri accipere simpliciter quæ audit.

X. Negatur autem eadem opera, etiam ratio consequentis. Quia licet verum sit fidem coniunctam esse cum obedientia mentis; tamen falso eam refert Gregorius ad Ecclesiæ; quæ est referenda tantum ad Deum. Alias enim yaleat Pauli sententia prior, ad Thessalon. 5. *Omnia explorare, quod be-*

num fuerit, retinete: Erat autem hæc non tam ratio, quam mera petitio principii.

XI. Alia est obedientia, non absoluta, sed subalterna & subordinata: eis exhibenda: quorum opera Deus virtutem ad salutem nostram promovendam. Et sic negamus iterum consequentiam. Cum enim Scripturæ suus bonus redditur, non denegatur suus Pastoribus, id est, Ecclesiæ. Sic, eti agnoscat Athanasius Epistolis ad Dracontium, munus esse Episcopi, ut adferat plebi *τοφλί*, *τὸν εἰ τῷ γραφῇ διδούσα λίαν*, pro cibo, doctrinam non quamlibet, sed ex Scripturis: tamen idem, Epistola ad Palladium, vult Monachos Basilio Episcopo, *οὐ πάντα τοιαντα πατέται, καὶ μὴ αὐτόν οὐδὲν δεκτούσας*, tanquam filios Patri obtemperare; neque iis quæ ille probaret, contradiceret.

XII. Negatur autem ratio consequentia. Non tantum enim non semper: sed ne inquam quidem licet, Ecclesiæ, siue Pastoribus refragati prætextu Scripturæ, quandoquidem prætextus significat non certam necessariam que causam, sed artificiose captatam occasionem. Licet tamen aliquando refragari, nimirum, si quando Scripturæ contradicant: tum enim non artifiosa, sed necessaria, non conquisita, sed oblata causa est.

CAP. XXI.

An Euangelium sit Scriptura.

I. **S**i Euangelium non est Scriptura: ergo non erit prima regula in rebus fidei Scriptura. Argumentum est Carranza mutuatum ab Eckio. Es probat antecedens: primo, quia Christus nihil scripsit, nihilque scribendum mandauit Apostolis, aut discipulis: sed dixit Matth. 28. *Euntes docete omnes gentes seruare quacunque mandauit vobis.* Et Marci vlt. *Euntes in mundum uniuersum praedicare Euangelium.* Docere igitur & prædicare iussi sunt Apostoli, non scribere.

II. Secundo, Euangelium non est Scriptura, sed vocalis annuntiatio. Euangelium enim bonum nuntium significat: nempe illud redemptio & salutis æternæ, quæ promissa fuit Patribus, adumbrata in lege, prænuntiata in Prophetis, & tandem in plenitudine temporis exhibita ab uno Christo, ad quam annuntiandam orbi vniuerso mittebantur Apostoli.

III. Tertio, in hoc differt lex vetus à noua, quod illa constat Scripturis, hæc autem non. Ideo Hieremias c. 31. distinguens hanc legem ab illa, dicit hanc scriptam in visceribus hominum, illam vero in tabulis lapideis: sic, *Da bo legem meam in visceribus eorum, & in cordibus eorum scribam eam.* Hoc demonstrat magis Paulus ad Hebreos 8. Et postea ad Cor. 8. ait, *Epistola nostra vos estis, non in tabulis lapideis.*

IV. Respondeo, Antecedens intelligi vel vniuersaliter, ut sensus sit, Euangelium nunquam esse Scripturam, id est, nunquam esse scriptum. Vel indefinite, aliquando Euangelium non esse scriptum. Posteriori modo concedimus antecedens. Re vera enim aliquando Euangelium consistit in viua vocis traditione, utrum cum adhuc nihil scripsissent Apostoli: & deinceps etiam cum prædicatur à Pastoribus, & Doctores: aliquando est in corde fidelium, nempe quatenus vera fide creditur ex vi Spiritus Sancti. Sed tum falsa est consequentia: quia enim nullum aliud Euangelium est, siue prædicatum, siue corde creditum, ab eo quod scriptis mandatur, ideo quæ scriptum regula est, & iudex fidei, atque prædicatum. Vnde Irenæus dicebat, Euangelium primo præconiatum, postea vero per Dei voluntatem in Scripturis traditum, ut esset fundamentum & columna fidei nostræ.

V. At priori modo, id est, si intelligitur Antecedens vniuersaliter, proculdubio falso est. Si enim nullum Euangelium esset Scriptura: Ergo etiam nulla Scriptura esset Euangelium; ex vniuersalium negantium prærogativa, quæ simpliciter conuertuntur. At hoc posterioris, quis sustineat Christianus? Et si enim proprie sit ipsa per Christum salus, quatenus annunciatur hominibus, tamen vt solent signa pro rebus ipfis sumi, non aliter et annuntiatio quæ fit per Scripta, appellatur Euangelium, quam quæ est in viua voce: quia non magis viua vox significat eam salutem, quæ vox scripta. Proinde cum Lucam laudaret Paulus post ad Cor. 8. eius Euangelium nominat. *Cuius* (inquit) *laus est in Euangelio.* Sic enim quidam cum locum sunt interpretati, teste Chrysostomo, atque aliis.

VI. Prima confirmatio nulla est: tum quia non sequitur, Christus, neque ipse scripsit, neque aliis mandauit vt scriberent: ergo Euangelium non est Scriptura. Tum quia nō mandasse falso est. Irenæus enim testabatur Euangelium idipsum primo præconiatum, postea fuisse scriptum per Dei voluntatem. Sic Theophylactus præfatione in Matthæum, cum in veteri testamento, διδωκει (inquit) ὁ φιλολογὸς Θεὸς τὰς γραφὰς: & in novo διδωκει γραφὰς τὰ Euangelia; voluit scribi Euangelia Christus. Et sane continetur hoc mandatum generali mandato docendi. Nam docere comprehendit tam viuam vocem, quam scriptionem. Sic Romanis prædictauit Euangelium Paulus non minus scripta ad eos Epistola, quam viua voce docens è carcere. Et Patrum solennis est consuetudo, ut cum aliquid citant ex literis Apostolicis, id significent his verbis, *docet nos Apostolus.* Sed & Paulus Scripturis tribuit nō στριγεῖν, instruere.

VII. Secunda confirmatio est etiam falsa. Dictio enim Euangelium non excludit Scripturam: nam sciunt omnes nunciari aliquid duobus modis, & viua voce & scripto. Nimirum, quia quemadmodum τὰ τῇ φωνῇ οὐσιαὶ εἰσὶ τὰ, τὰ τῇ φωνῇ, similiter etiam τὰ τῇ γραφῇ τὰ τῇ φωνῇ. Ac proinde quæ vtrinque idem significatur, id est, nunciatur.

VIII. Tertia confirmatio falso asserit, id discrimen esse legis veteris & nouæ, vt illa sit scripta, hæc non item: alioqui perperam egissent Apostoli, qui hanc legem nouam scripserunt. Nec quicquam est apud Hieremiam; & Paulum ad Hebreos, quod Carranza fauere. Etsi enim dixit Prophetæ, legem nouam in visceribus & cordibus inscribendam à Deo, tamen non significauit hoc differre nouam à veteri. Alias ne nouam quidem oportuit doceri: quia scriptum est, *Et non docebit ultra vir proximum suum, & vir fratrem suum, dicens cognosce Dominum.* Sensus est potius, futurum ut lex noua abundantior fruatur Spiritus efficacia, diligenter animis hominum eam sculpen- tis. At non sequitur, ut si eam Spiritus insculpat cordibus, non etiam sit scripta. Alter autem locus ex post. ad Corinthios incepit profertur: neque enim loquitur de Euanglio, sed de literis commendatoriis, quibus suum Apostolatum probaret Paulus.

IX. Pergit

X. Pergit Carranza. Ecclesia est antiquior omniaib[us] Scripturis: antec-
huius quam Dominus daret legem Mosi, iam erat Ecclesia: & post annos ali-
quota Passione Christi, primus scripsit Matthæus, at ante illum erat Ecclesia.
Etenim noue regulabatur per Scripturas.

X. Sed hoc sophisima est plus quam puerile. Scriptura est, vel ipsa scriptio, & literarum per lineas certas, pictura: vel ipsa doctrina per eas picturas significata, & ut loqui mos est, in us litteris contenta. Scriptione fatemur Ecclesiam esse antiquorem. Et id recte probatur ex annorum supputatione, cui abit ut contradicamus. Sed negamus esse antiquorem ea doctrina, quæ significatur ea scriptione. Proinde non valet consequentia: nam etiæ Matthæus primus Euangeliū scripsit, annis aliquot post initium Ecclesiæ; tamen Ecclesiam certum est semper à suo statim initio regulatam fuisse per id Euangeliū, quod Matthæus scripsit, ac post eum reliqui.

XI. Sed iam forte scuerius: Scriptura superuenientes Ecclesiæ acceperunt robur ab illa. Ergo Scriptura non sunt regula Ecclesiæ. Probatur antecedens. quia Scriptores erant membra Ecclesiæ, in quibus non poterat esse major auctoritas, quam in ipsa Ecclesia. Sed Scriptura Marthæ habet auctoritatem ab illo. Matthæus autem, sive Ioannes, sive Paulus, ab Ecclesia. Ergo iudex omnium est Ecclesia, non Scriptura aliqua: Confirmatur. Quæ Petrus viua voce docuerat, à subsequentibus Marci scriptis non accipiebant auctoritatis robur, aut veritatis aliquod testimonium: sed contra magis hæc ab illis: quia Scripta Marci Apostolicæ prædicationi, & doctrinæ inueniebantur conformia, habebantur rara.

XII. Negatur antecedens, de quo prolixius disputandum erit in quarta Controversia. Nec rationes contra concludunt. Primo, quia falsum est Scripturas suam auctoritatem habere a suis Scriptoribus: habent enim a Deo unde appellantur *Scripturae*, & diuinæ. Alias, quia inæqualis fuit auctoritas Marci ac Lucæ, non Apostolorum, Matthæique & Ioannis Apostolorum: oportenter etiam non æquali gradu, & fide suscipi illorum & horum Euangeliorum quod est absurdum.

XIII. Secundo, nego Matthæum, Ioannem, Paulum, & similes auctoritatem suam habuisse ab Ecclesia. Contra enim Paulus disertis verbis se dixit esse Apostolum, non tantum, *αὐτὸς δηλώνει οὐδὲν*, ex voluntate Dei, prior ad Corinthios 1. & ad Ephesios & ad Colosenses; sed etiam primo ad Galatas, *καὶ οὐδὲν αἴρωμεν, εἰδούσι αἱ ἀρπάται, ἀλλὰ αὐτὸς Ιησοῦς καὶ οὐδὲν παρέστη*; non ab hominibus, neque per hominem, sed per Iesum Christum ac Deum Patrem. Et secundo capite, *ιεροί γάρ οἱ δοκοῦσι τοὺς οὐρανούς παρεπόμενούς*, mihi enim, qui videbantur esse aliquid, nihil contulerunt. Etsane fieri non potuit, ut qui mitterentur ad docendas gentes, & constituant Ecclesiam, iij quicquid haberent auctoritatis, aliunde non haberent, quam ab ipsa Ecclesia aut gentibus.

XIV. Tertio, in iis scriptoribus non fuisse maiorem auctoritatem, quam in rotâ Ecclesia, dupliciter intelligi potest. Vel enim comparantur cum Ecclesia, in qua ipsi comprehendantur. & sic verum est non fuisse eorum maiorem auctoritatem. Nam quemadmodum ipsi continentur in Ecclesia, sic eorum etiam auctoritas, in auctoritate Ecclesiaz, ac proinde eos oportet auctoritatem habere, maiorem sua ipsorum auctoritate, quod est ineptum; nec concluditur tamen Ecclesiaz auctoritatem esse ab Ecclesia: quia hęc Scriptorum auctoritas, et si esset in Ecclesia, tamen non erat ab Ecclesia.

X. V. Vel ita comparantur cum Ecclesia, ut seorsim considerentur à reliquo Ecclesiae corpore. Actum ego, non maiorem fuisse eorum auctoritatem, quam Ecclesia. Alias, primo tam iphi potuissent doceri ab Ecclesia quam ab ipsis Ecclesia: quod est absurdum. Secundo, oportet tantam auctoritatem esse hodiernae Ecclesiae, quanta fuit eorum Scriptorum: quod rursus quis ferat? Neque enim hodie Ecclesia potest condere librum Canonum: ipsis concedentibus aduersariis.

XVI. Quarto, concedimus Scripta Marci rata fuisse ob eam causam, quia Apostolicæ prædicationi essent conformia. Sed oblitus est Carranza indicare, quomodo hinc probetur, vel iudicem omnium esse Ecclesiam, non Scripturam, vel ab Ecclesia Scripturam aecipere robur autoritatis. Nam utrumque negamus inde confici. Ratio est, quia est Marci Euangeliū, non aliud quam doctrina Petri: ergo inde autoritatem habet illud, ynde hæc. Hæc autem non habuit ab Ecclesia: non habuit à Petro, sed à Spiritu Sancto. Ergo & illud.

C A P. XXII.

An Dei Verbum sit mutum: & post ipsum recurrendum sit ad Ecclesiam.

I: **S**i Dei verbum sit mutum ad dogmata exponenda: ergo opus est authentico doctore, nempe Dei Ecclesia. At prius verum, ergo & posterius. Sic Franciscus Cordubensis cap. 82. artic. 2. qui est de Ecclesia. Sed & Pighius Controversia tertia, *Si ad Scripturarum has referri oportere dixeris inuidi-*

cium, communis et sensus ignorarum comprobas. Sunt enim Scriptura, multe iudicess. Nec aliter Charronæus cap. 2. Veritatis, 3. artic. 8. vbi Scripturam assertit esse rem mutam, quæque non mouetur, agat v. à scipla; semper in eodem statu maneat, nec sciplam indicet aut magis explicet.

11. Respondeo, Scripturam esse mutam, et tantum, quia non utitur via voce: sed quia via vox non alium in finem usurpat, nisi ut sensus loquentis exprimantur; Scriptura autem diserte exprimit sensum loquentis Dei, ideo hactenus esse mutam falsum est. Non minus enim intelligimus, si de hominem iustificari, quam id legimus apud Paulum, quam cum ipse aulus viua voce pronunciat.

III. Ergo negatur consequentia: in qua etiam ineptia est Cordubensis non prætermittenda, oppositum mutum authenticum. Quasi vero nihil mutum, hoc est, viua vox destitutum, esse possit authenticum. Atqui non tantum Scriptura Sacra; sed etiam omnes omnino leges, eo modo mutæ sunt. Quid igitur? Easne aliquis Jurisconsultus neget esse authenticas? Imo omnino leges non sint, si non authenticæ.

IV. Scripturam non moueri, sed in eodem semper statu manere, verissime dictum Charionæ concedimus. Et nimis hoc male habet Papistas, qui, cum sibi conscijs sint, multa mutasse in Religione Christiana, ideo nolent esse aliquam legem, quæ de iisdem semper eadem responderet: multo-que auro redemptam vellent Pighianæ blasphemiaræ veritatem, in Controvergia tertia de Ecclesia, afferentis, Scripturas esse velut cereum quendam nasum, qui horsum, iliorumque facile le trahi permittat, & quo traxeris, haud inuitus sequatur. Nos vero contra, serio amamus illud fidei nostra fundamentum: *Visque dum præterierit colum & terra, iota unus, aut unus apex nequaquam præterierit ex lege, vsque dum omnia facta fuerint.* Matthæi 5. & rursus 24. *Colum & terra præteribunt: sermones autem mei, nequaquam præteribunt.* Indeque plene persuademur esse Fidei regulam, solum Verbum Dei scriptum, quia regulam oportet esse *in seculis in ventre*.

V. Non agere autem à seipso Scripturam, non satis capio; quo sensu dicatum sit, itaque vellem Chartronum explicasse. Certè Paulus ad Hebreos 4, λόγον, sermonem Dei assertus est, primum ἔστιν viuum, deinde ἔστιν, efficiacem, hoc est, predium certa vi ad aliquid efficiendum: & τὸν ἔντερον subiicit; τούτους τοις πάντας αγέργετος διεύθυνε, καὶ διεπέμπει τὸν ἄλλον μεταποίησιν τὴν πανεγερίαν, οὐδὲν τὸν γενελάνην, καὶ ταπεῖκος συντάσσειν καὶ εὐθύνειν καρδίαν, Penetrantior quoquis gladio ancipiunt: ac per tingens ἵψε ad divisionem animas simul, ac spiritus, compagnumque & medullarum, & diuidans cogitationes & conceptiones cordis. Atque haec nobis sufficere videtur efficacia, ut constituantur Scriptura, (quam esse Verbum Dei nemo negat) iudex omnium religionis Controversiarum.

V. Falso est etiam Scripturam non indicare, aut interpretari seipsum. Contra Lactantius, lib. 6. cap. 21. *Num Deus, & mentis, & vocis, & linguae artifex, dixerit loqui non potuit? Imò vero summa prouidentia carere fuso voluit ea, quae diuina sunt, ut omnes intelligerent, quae ipse loquebatur.* Quinetiam Iosephus à Costa Iesuita, de Christo i cuelato, lib. 1. cap. 2. afferit, Testamenti Veteris interpretandi, nullam esse meliorem rationem quam Noui cognitionem. Sed de hac questione alias.

VII. Rursus Charronius in hunc modum disputat, & quidem confidenter. Scriptura neque est, neque esse potest, ultima regula, & summus iudex Doctrinae. Quia post eam accurrendum est ad Ecclesiam, quæ eam & interpretetur & applicet *cuidammodo*, & certo atque ita Ecclesie auctoritas po-

VIII. Imo (inquam) primo falsum est, post Scripturam accurrendū esse ad Ecclesiam. Nam si aliquid eruat, quod vere sit ex Scriptura, tum id certo tenendum est: quicquid etiam in contrarium Ecclesia definit, si quidem definit. Quod quis non credat, cum audiat ab Apostolo adeo seuere pronunciatum anathema contra non Apostolos tantum, sed etiam Angelos, si quid aliter doceant? Tum si olim post Apostolos viua voce loquentes, non sicut necesse accurrere ad Ecclesiam, ergo ne hodie quidem, cum eosdem, eadem loquentes audiuiimus in Scripturis, venia nobis ab illo perenda est eorum credendorum, quæ ab ijs discimus. Tertio, tam falsum est, quod asserit Charronæus, ut contra potius certum sit, oportere post Ecclesiæ definitionē accurrere ad Scripturam, exemplo Bergensium, qui post Apostolum auditum, Scripturas consuluerunt, ut certo sibi persuaderent, vera esse quæ au- dierant.

IX. Deinde in ipsum Charronæum torqueo argumentum, & dico vere Scripturam Sacram esse ultimam regulam, eam ipsam ob causam, quia Ecclesiæ nullæ sunt partes aliae, quam Scripturam interpretandi & applicandi. Nam qui interpretatur aliquid, is nullo modo regula est eius quod interpretandum sumptis: sed contra potius. Sic Aristoteles est norma corum omnium, qui Aristotelem interpretantur: quoniam necesse est hos omnes, nihil dicere contra, aut præter mentem Aristotelis. Nam si aliquid addant de suo, quod Aristotelis nunquam venerit in mente, iij tum profus non interpretantur, sed aut corrumpunt, aut emendant. Quorum illud in Scriptura fieri non debet, hoc vero non

FINIS LIBRI PRIMI

Tom L.

R.D.

LIBER